

ingediend op **44** (2023-2024) – Nr. 1
20 maart 2024 (2023-2024)

Jaarverslag

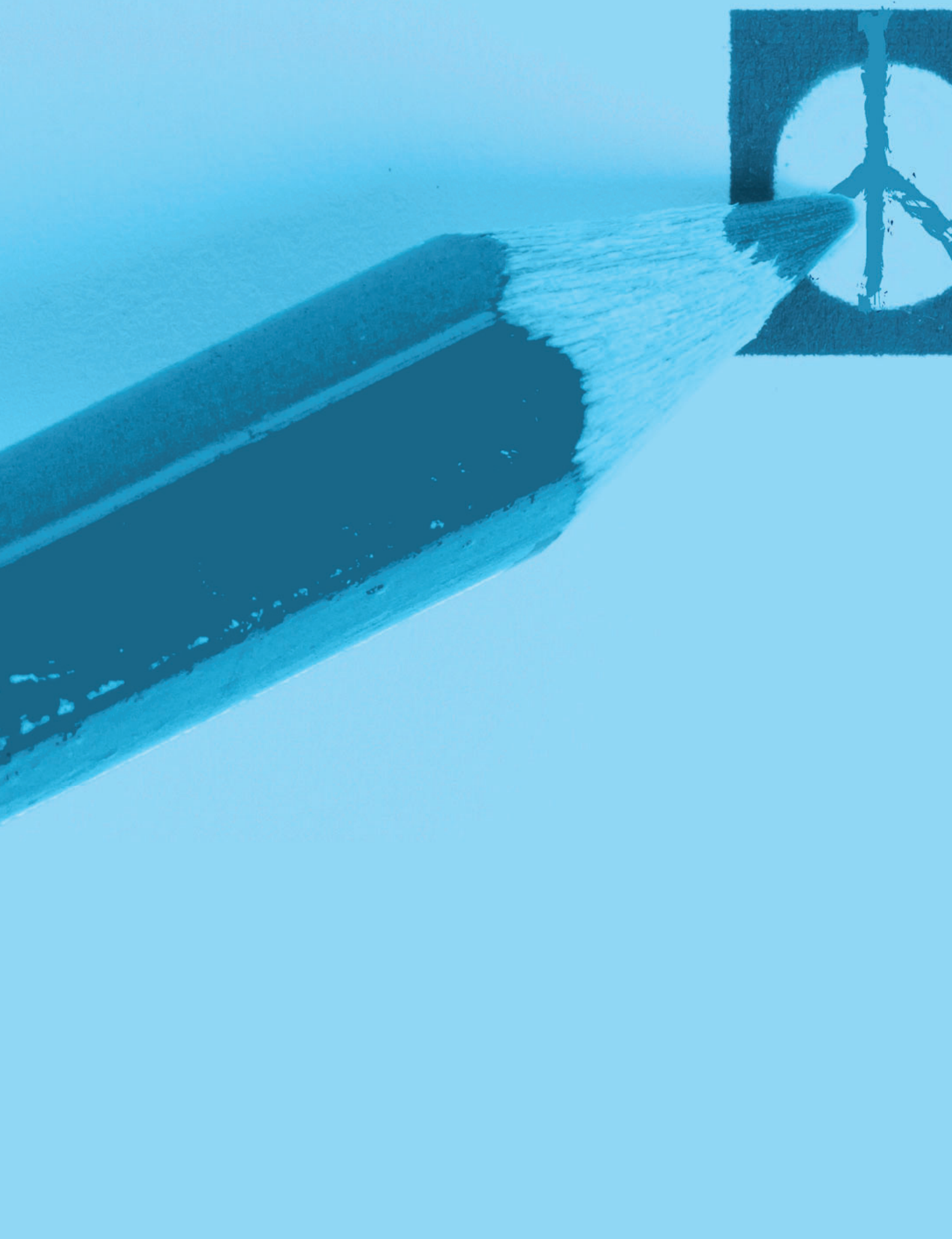
van het Vlaams Vredesinstituut
2023

J A A R V E R S L A G 2 0 2 3

Kiezen voor vrede

vlaams.
vredesinstituut

- 4 Terugblik op 2023**
- 13 Vredesinstituut 2023 in cijfers**
- 14 Kiezen voor vrede**
- 33 Voorlichtingsactiviteiten**
- 41 Publicaties en adviezen
van het Vlaams Vredesinstituut**
- 46 Externe bijdragen van onze onderzoekers**
- 47 Evaluatierapport van de wetenschappelijke
raad**

TERUGBLIK OP 2023

NILS DUQUET, DIRECTEUR VLAAMS VREDESINSTITUUT

2023 was een jaar van escalerende geopolitieke spanningen, oorlogen en gewapende conflicten. Het *International Institute for Strategic Studies* documenteerde vorig jaar maar liefst 183 gewapende conflicten wereldwijd, het hoogste aantal in drie decennia. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat het aantal slachtoffers van oorlogsgeweld de laatste jaren sterk is gestegen. De beelden en getuigenissen van de duizenden burgerslachtoffers van nietsontziend oorlogsgeweld zorgden ook bij ons voor spanningen en verontwaardiging. In 2023 zagen en voelden we het dagelijks, op straat, op school en in de politieke arena; gewapende conflicten elders in de wereld tasten ook onze eigen samenleving in belangrijke mate aan. Intussen werd die samenleving ook uit een andere hoek belaagd. Het druggerelateerd geweld bereikte een nieuw hoogtepunt.

De thema's waar het Vlaams Vredesinstituut al sinds 2006 onderzoek rond doet, werden in 2023 dus jammer genoeg alleen maar actueler. Meer dan ooit is werken aan vrede en geweldpreventie – in Vlaanderen, maar ook daarbuiten – broodnodig.

Het Vlaams Vredesinstituut werd opgericht door het Vlaams Parlement met als opdracht om via onderzoek, advies en voorlichting bij te dragen tot vreedzame en rechtvaardige oplossingen van conflicten en tot het vestigen van de voorwaarden voor duurzame vrede. Onderzoek voeren is de kerntaak van het Vredesinstituut. In lijn met het Strategisch Plan 2020-2024 is dit onderzoek gebundeld in twee onderzoeksdomeinen:

‘Wapens, vrede en geweld’ en ‘Conflict, vrede en samenleving’. Daarnaast bevat het Strategisch Plan ook een transversale onderzoekslijn naar een vredesgericht buitenlands beleid. In totaal bracht het Vlaams Vredesinstituut 15 rapporten en analysesnota's uit in 2023. Op basis van deze onderzoeken werden ook twee adviezen gepubliceerd en toegelicht in het Vlaams Parlement. Verder organiseerden we zelf twee internationale conferenties en vijf overige evenementen, participeerden we in een zeventigtal evenementen van partnerorganisaties en ontwikkelden we een educatief pakket voor leerkrachten, workshopbegeleiders en scholieren van zestien jaar en ouder.

Conflicten en polarisering in de publieke ruimte en het onderwijs

In het onderzoeksdomein ‘Conflict, vrede en samenleving’ staat onderzoek naar vredeseducatie, vreedzaam samenleven, conflicthantering en de preventie van geweld in de Vlaamse samenleving centraal. Vanuit verschillende invalshoeken bestuderen we hoe vreedzaam samenleven en een constructieve omgang met conflicten vorm kunnen krijgen – van de school en de wijk tot de brede publieke sfeer. Zo voerden we in 2023 een onderzoek naar de wijze waarop lokale politiezones in Vlaanderen en Brussel geconfronteerd worden met een of meerdere vormen van groepsgebonden geweld in de (semi-) publieke ruimte. Hierbij werden zowel de omvang, aard en evoluties van dit pro-

bleem in kaart gebracht. Het onderzoek resulteerde in de publicatie van het rapport ‘Groepsgeweld: de publieke ruimte onder vuur?’. Verder publiceerden we ook een Engelse vertaling van de analysesnota uit 2022 over het proces waarbij verschillende vormen van extremisme interageren en mekaar versterken (‘cumulatief extremisme’).

2023 was ook opnieuw een jaar waarin vanuit het onderwijs signalen kwamen dat polarisatie en radicalisering onder leerlingen hand over hand toenemen.

2023 was ook opnieuw een jaar waarin vanuit het onderwijs signalen kwamen dat polarisatie en radicalisering onder leerlingen hand over hand toenemen. Verder in dit jaarverslag gaan onderzoekers Maarten Van Alstein en Annelies Pauwels er dieper op in. Voor het Vlaams Vredesinstituut is ons onderwijs – een cruciale Vlaamse bevoegdheid – al sinds de oprichting een belangrijk aandachtspunt. De bevindingen van ons onderzoek delen we maximaal met onderwijsprofessionals. Zo schreven we het artikel ‘Klassenstrijd: vaardig omgaan met conflict en polarisering in de klas’ voor Welwijs, een tijdschrift dat informatie brengt over de raakvlakken tussen welzijnswerk en onderwijs.

In 2023 publiceerde het Vredesinstituut verder het rapport ‘Leren over Oorlog, Conflict en Vrede – Gids voor de Praktijk’ waarin we nagaan hoe de nieuwe decretaal vastgelegde onderwijsdoelen voor de tweede en derde graad van het secundair onderwijs concrete aanknopingspunten kunnen bieden voor vredeseducatie. We ontwikkelden ook een educatief pakket rond de Nobelprijs voor de Vrede voor leerkrachten en leerlingen.

Met de inzichten uit de wetenschappelijke literatuur en theorie over vrede die we erin verwerkten, inspireerden we het onderwijsveld in Vlaanderen.

In 2023 werd bovendien een onderzoeksproject opgestart naar herinneringseducatie en vredegericht geschiedenisonderwijs. Hoe kunnen leerlingen leren uit het verleden? En hoe kan dat bijleren over geschiedenis, zowel in scholen als in musea, bijdragen aan een vredesgezinde en democratische attitude bij leerlingen? Dat zijn de centrale onderzoeksvragen waarop we antwoorden zoeken. Het afgelopen jaar werd ook het Europese project 'Changing Democracies' op gang geschoten. In dit project ligt de focus op mondelinge getuigenissen; hoe maakten samenlevingen in Europa de overgang van dictatuur naar democratie door en hoe kunnen getuigenissen erover dialoog en kritisch nadenken over democratie vandaag stimuleren? Het Vredesinstituut neemt onder meer de coördinatie van het onderzoeksluik van dit belangrijke project voor zijn rekening. Een boek met de onderzoeksresultaten van het project en een internationale conferentie in het Vlaams Parlement staan nu al op de planning voor het voorjaar van 2025.

Wapens uit de verkeerde handen houden

Het druggerelateerde wapengeweld schokte de publieke opinie en de politiek in 2023. Verder in dit jaarverslag zet onderzoeker Astrid De Schutter uiteen welke stappen vooruit we de komende jaren kunnen en moeten zetten om dit ontwrichtende geweld te stoppen.

Centraal op de nieuwe website [Gunviolence.eu](https://gunviolence.eu) staat een monitor van vuurwapenincidenten die met behulp van artificiële intelligentie uur na uur informatie verzamelt en publiceert over dergelijke incidenten uit heel Europa.

Voor het Vredesinstituut is de strijd tegen illegale vuurwapenhandel en vuurwapengeweld een volgehouden aandachtspunt. In 2023 sloten we het Europese onderzoeksproject INSIGHT af dat het Vredesinstituut sinds 2022 coördineerde. In samenwerking met politiediensten uit

heel Europa en onderzoeksorganisaties zoals Textgain, Small Arms Survey, SIPRI en de Universiteit van Leiden werden verschillende aspecten van illegale vuurwapenhandel en vuurwapengeweld onderzocht. Dit mondde onder andere uit in het online kennisportaal gunviolence.eu. Centraal op die website – vrij toegankelijk voor beleidsmakers, onderzoekers, journalisten en het brede publiek – staat een monitor van vuurwapenincidenten die met behulp van artificiële intelligentie uur na uur informatie verzamelt en publiceert over dergelijke incidenten uit heel Europa. In het kader van dit project schreven we bovendien zowel een rapport over crimineel vuurwapengeweld als over familiaal vuurwapengeweld in de Europese Unie. Als coördinator publiceerden we

verder zes rapporten over andere aspecten van vuurwapengeweld en van illegale handel in vuurwapens en munitie in Europa. De incidentenmonitor en de rapporten werden in december 2023 voorgesteld op een internationale conferentie in het Vlaams Parlement. We schreven ook op vraag van het Europees Waarnemingscentrum voor Drugs en Drugsverslaving (EMCDDA) een rapport over druggerelateerd vuurwapengeweld in Europa. Ook op het verzoek van het VN-Bureau voor Drugs en Criminaliteit (UNODC) om een rapport over de connecties tussen illegale vuurwapentrafiëk en drugstrafiek gingen we in. Het eerste rapport werd in 2023 gepubliceerd; het tweede rapport verschijnt begin 2024.

Niet alleen drugscriminelen zorgden er in 2023 voor dat wapens – meer dan voorheen – een heet hangijzer werden. Waar wapens (en defensiegerelateerde goederen en technologie) terechtkomen ligt in onstabiele, geopolitieke tijden immers zo mogelijk nog gevoeliger dan voorheen. Voor Vlaanderen is het – sinds de regionalisering van de wapenexportcontrole in 2003 – een permanente bekommernis. Vlaanderen wil en moet absoluut vermijden dat Vlaamse wapens en technologie bij actoren terecht komen die onze veiligheid en ons democratisch model willen ondermijnen. Onze militair relevante producten en technologieën mogen ook nooit bijdragen aan schendingen van mensenrechten of het internationaal humanitair recht, aan interne repressie of aan het uitlokken of verergeren van bestaande conflicten. Nu er gekozen wordt voor enorme investeringen in een razendsnel evoluerende defensie-industrie, zijn snel nieuwe beleidsbeslissingen nodig om die doelstellingen haalbaar te houden. Verder in dit jaarverslag duiden onderzoekers Diederik Cops en John Pearson waarom.

Waar wapens terechtkomen ligt in onstabiele, geopolitieke tijden zo mogelijk nog gevoeliger dan voorheen. Voor Vlaanderen is het – sinds de regionalisering van de wapenexportcontrole in 2003 – een permanente bekommernis.

Beide onderzoekers focusten in 2023 in het onderzoeksdomein 'Wapens, vrede en geweld' op de controle op handelsstromen in conventionele wapens en producten voor tweërlei gebruik (*dualuse*). Het doel van hun onderzoek is duidelijk: vermijden dat wapens en andere gevoelige producten of technologie in de verkeerde handen terecht komen.

Het oprichtingsdecreet van het Vredesinstituut bepaalt dat het instituut een advies formuleert bij het jaarlijkse verslag over buitenlandse wapenhandel van de Vlaamse regering. Naast dit advies publiceerden we het afgelopen jaar ook een analysenota over de omvang en aard van deze vergunde handelsstromen vanuit, via en naar Vlaanderen in 2022 en een analysenota over de impact van de toenemende Europese defensiesamenwerking op wapenexportcontrole. Ook doorvoer van defensiegerelateerde goederen is

al jaren een belangrijk thema voor het Vredesinstituut. We bouwden voort op een eerder rapport en advies voor een artikel over de controle op de doorvoer van militaire goederen in Europa voor *WorldECR*, een internationaal vaktijdschrift over exportcontrole en sancties. In 2023 publiceerden we verder zowel een Engelstalig rapport over het principe van ‘gepaste zorgvuldigheid’ (*due diligence*) en juridische aansprakelijkheid in de defensiesector als een Nederlandstalige analysenota over hetzelfde thema. In samenwerking met het VN-Onderzoeksinstituut voor Ontwapeningsvraagstukken (UNIDIR) werd het afgelopen jaar ook het project D-TECT opgestart. In dit project wordt onderzocht hoe innovatieve technologieën de afwending van wapens en wapenonderdelen kunnen helpen voorkomen. In 2023 werd alvast een eerste analysenota gepubliceerd en toegelicht in de marge van de onderhandelingen van het Wereldwapenhandelsverdrag. In 2024 volgen er nog twee analysenota’s.

Naast conventionele wapenhandel winnen ook gevoelige transfers van dualuseproducten aan belang. Het Vredesinstituut publiceerde daarom in 2023 een analysenota over de vergunde en geweigerde export van dualusegoederen en -technologieën vanuit Vlaanderen tussen 2013-2022. Bovendien werd in 2023 een nieuw onderzoeksproject opgestart over de controle erop. Door de verschillende belanghebbenden te bevragen willen we in dit project een beter zicht krijgen op de belangrijkste uitdagingen voor het ontwikkelen en organiseren van efficiënte en effectieve dual use controles. In 2024 zullen de resultaten van dit project worden gepubliceerd.

Vrede concreet maken in buitenlands beleid

Vlaanderen beschikt – zo geeft ook onderzoeker Merel Selleslach verder in dit jaarverslag aan – over een breed scala aan mogelijkheden om werk te maken van conflictpreventie en duurzame vredesopbouw, zowel dichtbij huis als veraf.

Nadat in 2022 een nieuwe onderzoekslijn werd opgestart waarin de focus ligt op een vredesgericht buitenlands beleid, bracht het Vredesinstituut in kaart hoe een aantal deelstaten en kleine staten in Europa vorm trachten te geven aan de vredesoriëntatie in hun eigen buitenlands beleid en welke lessen Vlaanderen hieruit kan trekken. De resultaten publiceerden we het afgelopen jaar in het rapport ‘Vlaanderen en vrede in buitenlands beleid: Kansen grijpen in turbulente tijden’. In het kader van deze onderzoekslijn organiseerden we in 2023, met ondersteuning van het Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken, een werkbezoek aan Stockholm samen met een delegatie van parlementsleden uit de Commissie Buitenlands Beleid en van onze raad van bestuur. Om tegemoet te komen aan de vragen van internationale beleidsmakers, werd het onderzoek in 2023 herwerkt naar een Engelstalige analysenota. De publicatie van deze analyse-nota plannen we voor het voorjaar van 2024.

Gerichte communicatie, maatschappelijke impact

Voorlichting en documentatie is, naast onderzoek en advies, een derde pijler van het werk van het Vlaams Vredesinstituut. Door gericht te communiceren willen we de resultaten van ons onderzoek efficiënt naar beleidsmakers, praktijkmensen, media en het brede publiek brengen. Zo willen we het thema van vrede en geweldpreventie zwaarder laten doorwegen in het maatschappelijke debat. Daarbij besteden we extra aandacht aan het informeren van de Vlaamse parlementsleden.

Het doet ons dan ook plezier dat we het afgelopen jaar uitgenodigd werden om niet enkel ons jaarverslag 2022 maar ook nieuwe rapporten en adviezen van het Vredesinstituut over de controle op buitenlandse wapenhandel, dualuse-exportcontrole en een vredegericht buitenlands beleid toe te lichten in de Commissie Buitenlands Beleid van het Vlaams Parlement. Daarnaast werden we ook uitgenodigd om ons onderzoek en advies over nucleaire ontwapening toe te lichten in een hoorzitting van de commissie Buitenlandse Betrekkingen van het Federaal Parlement.

In 2023 organiseerde het Vlaams Vredesinstituut zeven eigen evenementen (zie overzicht op pagina 33), waaronder ook twee grote internationale conferenties. In mei organiseerden we – samen met partnerorganisaties uit Bosnië, Duitsland, Finland, Noorwegen en Tsjechië – in het Vlaams Parlement de conferentie ‘Vrede hertekend: Een nieuwe agenda voor onderzoek & beleid in tijden van conflict’. Met deelnemers uit Vlaanderen én heel Europa onderzochten we hoe vredesonderzoek nog meer kan bijdragen aan beleid en praktijk. In navolging van deze conferentie diende het Vredesinstituut bovendien bij de Europese Unie een aanvraag tot financiering in voor de verdere uitbouw van een Europees netwerk van vredesinstituten.

Met conferentiedeelnemers uit Vlaanderen én heel Europa onderzochten we hoe vredesonderzoek nog meer kan bijdragen aan beleid en de praktijk.

Die voortrekkersrol in Europa kwam ook tot uiting in december, op de slotconferentie van het internationale project INSIGHT over vuurwapengeweld in Europa. Tijdens verschillende sessies wisselden onderzoekers, politieagenten en beleidsmakers uit heel Europa informatie en ervaringen uit over verschillende aspecten van vuurwa-

pengeweld. Er werden ook nieuwe mogelijkheden verkend om illegale wapenhandel en wapengeweld beter te bestrijden. Ook hier trachtte het Vredesinstituut Europese en internationale samenwerking te versterken, relevante expertise uit heel Europa te bundelen en Vlaanderen nog meer internationaal te profileren als regio van vrede en geweldpreventie.

Nils Duquet op het scholierenevenement naar aanleiding van de Nobelprijs voor de Vrede

Ook op symbolische momenten willen we extra aandacht genereren voor actuele vredethema's. In 2023 vertoonden we op de Internationale Dag van de Vrede (21 september) de documentaire 'Qatar aan de Schelde' en organiseerden we een panelgesprek over de link tussen mensenhandel en vrede. Naar aanleiding van Wapenstilstand boden we tijdens de Elfnovemberlezing Stefan Hertmans een podium. En in het kader van de Nobelprijs voor de Vrede gaven we Vlaamse scholieren de kans om tijdens een evenement in het Vlaams Parlement zelf te bepalen wie de nominatie van het Vlaams Vredesinstituut voor de Nobelprijs voor vrede verdient.

Naast de eigen evenementen, zijn de medewerkers van het Vredesinstituut ook veelgevraagde sprekers op evenementen die georganiseerd worden door partnerorganisaties. Het afgelopen jaar gaven zij maar liefst vierenzeventig inhoudelijke toelichtingen (zie overzicht op pagina 34) op erg uiteenlopende gelegenheden, van gastlessen op binnen- en buitenlandse universiteiten via expertseminaries en rondetafelgesprekken tot meer praktijkgerichte workshops. Deze toelichtingen zijn cruciaal om een publiek te bereiken dat ons misschien nog niet zo goed kent. Dat publiek bereiken onze onderzoekers ook door hun toelichtingen in de media. Meer dan ooit tevoren beantwoordden we vragen van journalisten en trachtten we hen achtergrond te geven om hun duiding bij de actualiteit te verrijken.

Om dat een heel jaar vol te houden is een goed op mekaar ingespeeld team nodig. Als directeur prijs ik mij gelukkig dat ik ook in 2023 kon rekenen op een ploeg van zes onderzoekers, een communicatieverantwoordelijke en 2 office managers die, dag in, dag uit, het beste van zichzelf geven. Daarbij verdient Micky Ryckaert, onze office manager die in december 2023 met pensioen ging, een bijzondere vermelding. Verder wil ik ook graag onze voorzitter, de raad van bestuur en de wetenschappelijke raad bedanken voor hun volgehouden steun en waardevolle input. En natuurlijk zijn we oprechte dank verschuldigd aan de Voorzitter en de verschillende diensten van het Vlaams Parlement voor het ondersteunen van onze werkzaamheden in 2023.

Een actief vredesbeleid in 2024 en verder

Met de oprichting van het Vlaams Vredesinstituut – ondertussen twintig jaar geleden – heeft het Vlaams Parlement een duidelijke keuze voor vrede en geweldpreventie gemaakt die in lijn ligt met haar geschiedenis en morele plicht als vredesregio.

2024 is het laatste jaar van de huidige parlementaire legislatuur. Het is dan ook niet toevallig dat we ‘Kiezen voor vrede’ kozen als overkoepelend thema van dit jaarverslag. De bijdragen van onze onderzoekers in dit jaarverslag – die verder bouwen op ons Memorandum ‘2024 en verder’ – kunnen zonder twijfel inspiratie leveren aan de nieuwe leden van het Vlaams Parlement die we na de verkiezingen van 9 juni 2024 zullen mogen verwelkomen. Ook de nieuwe Vlaamse Regering willen we uitdrukkelijk oproepen om van een ambitieus vredesbeleid een prioriteit te maken.

Dat is nodig. Het volstaat om naar Gaza te kijken om het bewijs te zien: een veiligheidsbeleid met oogkleppen, zonder een daadwerkelijk en volgehouden vredesbeleid, is gedoemd om te kapseizen.

Parlements- en regeringsleden kunnen, met samenwerking, budget en beleid voor vrede, wel degelijk een verschil maken. Dat kan zeker ook in de eigen samenleving, door bijvoorbeeld blijvend het gevecht aan te gaan tegen geweld op straat of tegen polarisering in de klas of online.

De wereld is er – in weerwil van enorme militaire investeringen, zowel in Europa als wereldwijd – de laatste jaren niet veiliger op geworden. Dat kan tot defaitisme leiden. Toch kunnen parlements- en regeringsleden, met samenwerking, budget en beleid voor vrede, wel degelijk een verschil maken. Dat kan zeker ook in de eigen samenleving, door bijvoorbeeld blijvend het gevecht aan te gaan tegen geweld op straat of tegen polarisering in de klas of online.

Door álle bevoegdheden in te zetten kan Vlaanderen tonen dat het de ambitie heeft om het heft in handen te nemen. Werken aan vrede is een kerntaak van de overheid, een voorbeeld van goed bestuur. Het is een toekomstproject dat – zelfs in verkiezingstijden – alle politieke fracties kunnen delen. Aan dat project wil het Vlaams Vredesinstituut blijvend bijdragen.

Ontdek het memorandum van het Vlaams Vredesinstituut.

VREDESINSTITUUT 2023 IN CIJFERS

17

Onderzoeksrapporten, publicaties en analyses

2

Adviezen op basis van ons onderzoek

3

Toelichtingen in de commissie Buitenlands Beleid van het Vlaams Parlement

2

Internationale Conferenties in het Vlaams Parlement waarvoor 291 personen zich inschreven

5

Evenementen voor het brede publiek, scholieren, middenveld, politici, industrie en experts

1

Werkbezoek met leden van de Commissie Buitenlands Beleid en de raad van bestuur

74

Inhoudelijke bijdragen aan externe voorlichtingsactiviteiten

168

Keer aan bod gekomen in de media waarvan 54 keer op radio of televisie

9

Online nieuwsbrieven

180

Posts op sociale media

Kiezen voor vrede

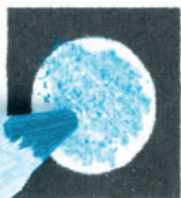
2024 wordt een belangrijk politiek jaar. In de eerste helft van het jaar neemt België het voorzitterschap van de EU op zich. Daarna volgen er regionale, nationale, Europese én lokale verkiezingen en vinden er op alle niveaus coalitie-onderhandelingen plaats.

Onze beleidsmakers krijgen de komende maanden – ondanks een aartsmoeilijke geopolitieke situatie – veel kansen om bij te dragen aan vrede, hier bij ons maar ook elders in de wereld. Met samenwerking, budget en beleid voor vrede kunnen zij het verschil maken.

Dat vergt wel moedige keuzes. Om hen te helpen bij het maken van die keuzes, reiken we in dit jaarverslag, maar bijvoorbeeld ook in ons Memorandum ‘2024 en verder’, wetenschappelijk onderbouwde inspiratie aan.

In de vier volgende artikels over vier hete hangijzers – vuurwapengeweld, polarisatie en radicalisering, wapenexportbeleid en buitenlands beleid – worden onze onderzoekers concreet over wat “kiezen voor vrede” kan betekenen.

Kiezen voor

**... een goed onderbouwde,
volgehouden strijd tegen
vuurwapengeweld.**

Astrid De Schutter

Vuurwapengeweld als rode draad in 2023

2023 begint met een bijzonder treurig schietincident gelinkt aan een afrekening in het drugmilieu, waarbij de 11-jarige Firdaous om het leven kwam. Een dergelijk voorval stuurt een schokgolf door het hele land en laat niemand onberoerd. Maar het druggerelateerde wapengeweld in België vermindert niet. Schietpartijen tussen drugscriminelen en het beschieten van woningen als intimidatiepoging lopen als een rode draad doorheen de mediaberichtgeving van 2023 in België.

Wanneer vuurwapens in de verkeerde handen terecht komen is de kans op een dodelijke afloop groter dan bij de betrokkenheid van eender welk ander wapen.

Daarenboven vindt op 16 oktober in onze hoofdstad een aanslag met een vuurwapen op Zweedse voetbalsupporters plaats. Op enkele minuten tijden vallen er twee doden en een gewonde. Op die manier illustreert de aanslag jammer genoeg perfect het

gevaar waar – na onder meer Zweden en Nederland – nu ook België mee worstelt: wanneer vuurwapens in de verkeerde handen terecht komen, leidt dat vaker tot (ernstige) verwondingen, de kans op een dodelijke afloop is groter dan bij de betrokkenheid van eender welk ander wapen én er vallen ook makkelijker meerdere slachtoffers, ook onschuldige buitenstaanders.

Vuurwapens hebben daarenboven een lange levenscyclus. Tot op de dag van vandaag worden wapens gebruikt uit eerdere oorlogen op het Europese continent. En daar blijft het niet bij; nu al kunnen we verwachten dat ook uit Oekraïne een hele stroom wapens onze contreien zal bereiken, eens de oorlog daar in een nieuwe fase terecht komt.

Bovendien leiden ook meer recente evoluties – zoals het gebruik van omgebouwde vuurwapens, gereactiveerde vuurwapens en zelfs ge-3D-printe vuurwapens – tot een stijging van beschikbaarheid van vuurwapens voor criminelen. Daardoor hebben nu ook lager geplaatste en heel jonge criminelen toegang tot vuurwapens. Onderzoek toont aan dat jongere criminelen vaak impulsiever handelen en sneller geneigd zijn om hun vuurwapen te gebruiken. Bovendien leidt één schietincident steeds vaker tot een volgende. Zo kan een cyclus van vuurwapengeweld ontstaan die niet altijd beperkt blijft tot incidenten binnen het crimi-

nele milieu, maar ook onschuldige burgers treft.

Onderzoek toont aan dat jongere criminelen vaak impulsiever handelen en sneller geneigd zijn om hun vuurwapen te gebruiken.

Het lijkt dus logisch: de betrokkenheid van een vuurwapen in een crimineel feit kan niet langer als bijzaak worden behandeld.

Als we stappen vooruit willen zetten in de strijd tegen geweld moeten we de bestrijding van illegale vuurwapenhandel meer dan minimale aandacht geven.

De illegale vuurwapenhandel in het vizier

Inzicht in de stroom illegale vuurwapens helpt ordediensten bij het identificeren, aanpakken, voorkomen of anticiperen op potentiële bedreigingen voor de openbare veiligheid. Nauwkeurige inlichtingen over vuurwapenhandel en -geweld bieden beleidsmakers de informatie die nodig is om effectieve regelgeving te ontwikkelen om het probleem aan te pakken en prioriteiten te stellen. Zo kunnen (beperkte) middelen efficiënter worden toegewezen.

Inzicht in de illegale vuurwapenhandel is ook essentieel voor het starten van onderzoeken naar vuurwapenhandelnetswerken. Het helpt bij het identificeren van hoofdrolspelers, het begrijpen van hun methoden en het verzamelen van bewijs. Zo worden succesvolle gerechtelijke acties en vervolgingen mogelijk.

Bovendien kan toezicht op en inzicht in de illegale vuurwapenhandel helpen voorkomen dat wapens aan legale kanalen worden onttrokken. Dit is belangrijk om ervoor te zorgen dat de legale verkoop en overdracht van vuurwapens niet wordt uitgebuit door criminelen.

Daarbij moeten we er ons van bewust zijn dat de handel in vuurwapens vaak internationaal verloopt. Enkel met een goede beeldvorming wordt effectieve samenwerking en informatie-uitwisseling tussen landen mogelijk zodat transnationale criminele netwerken die zich bezighouden met illegale wapenhandel bestreden kunnen worden.

Stappen vooruit

In de nasleep van de aanslag van 16 oktober werden politieke initiatieven genomen om vuurwapengeweld in de Belgische samenleving beter te bestrijden. Zo kondigde de federale regering aan dat de federale politie versterkt zal worden met extra speurders die specifiek ingezet zullen worden in de strijd tegen illegale wapenhandel. De Minister van Justitie haalde ook het belang van een goede beeldvorming aan en versterkte daarom de ballistische dienst van het Nationaal Instituut voor Criminologie en Criminalistiek. Daarnaast werd ook het Vlaams Vredesinstituut uitgenodigd om zijn expertise te delen met het interfederaal Overlegcomité ter bestrijding van illegale wapenproductie en -handel.

Eind 2023 stelde het Vlaams Vredesinstituut op dit overleg – en eerder tijdens een internationale conferentie in het Vlaams Parlement – *gunviolence.eu* voor. Met dat nieuwe online kennisportaal wil het Vlaams Vredesinstituut als project-coördinator – samen met 4 andere betrokken onderzoeksinstituten (Small Arms Survey, Stockholm International Peace Research Institute – SIPRI, Textgain en Universiteit Leiden – Institute of Security and Global Affairs) – geweld in de samenleving voorkomen door de dataverzameling over vuurwapengeweld in de Europese Unie sterk te verbeteren. Ook Europol, European Firearms Experts, de Belgische Federale Politie, de Nederlandse Politie en South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC) werkten mee aan het project dat gefinancierd werd door het EU-fonds voor Interne Veiligheid – Politie. Centraal op dit platform staat een online monitor die bijzonder actuele informatie verzamelt omtrent vuurwapenincidenten in de 27 EU-lidstaten. Gebaseerd op mediarapportage van meer dan 370 lokale nieuwsbronnen en aangedreven door artificiële intelligentie technologie identificeert en analyseert de monitor permanent relevante vuurwapenincidenten. Zo is voortaan op elk moment een bijna realtime beeld van vuurwapenincidenten in elk land van de Europese Unie beschikbaar. *Gunviolence.eu* draagt zo in belangrijke mate bij aan een betere en completere beeldvorming, zeker ook hier bij ons.

Vanuit het Vlaams Vredesinstituut moedigen we aan om bij elke inbeslagname van een vuurwapen het Centraal Wapenregister zo volledig en correct mogelijk in te vullen en om vuurwapens zo snel mogelijk te traceren

Desondanks blijft informatie over vuurwapens in de EU vaak onvolledig en de wijze van registratie zo verschillend dat vergelijkend onderzoek vaak erg moeilijk is. Er is dus nog steeds veel werk aan de winkel, ook bij ons. Zo benadrukken we vanuit het Vlaams Vredesinstituut het belang om bij elke inbeslagname van een vuur-

wapen het Centraal Wapenregister zo volledig en correct mogelijk in te vullen en moedigen we aan om vuurwapens zo snel mogelijk te traceren en internationale traceringsverzoeken uit te sturen.

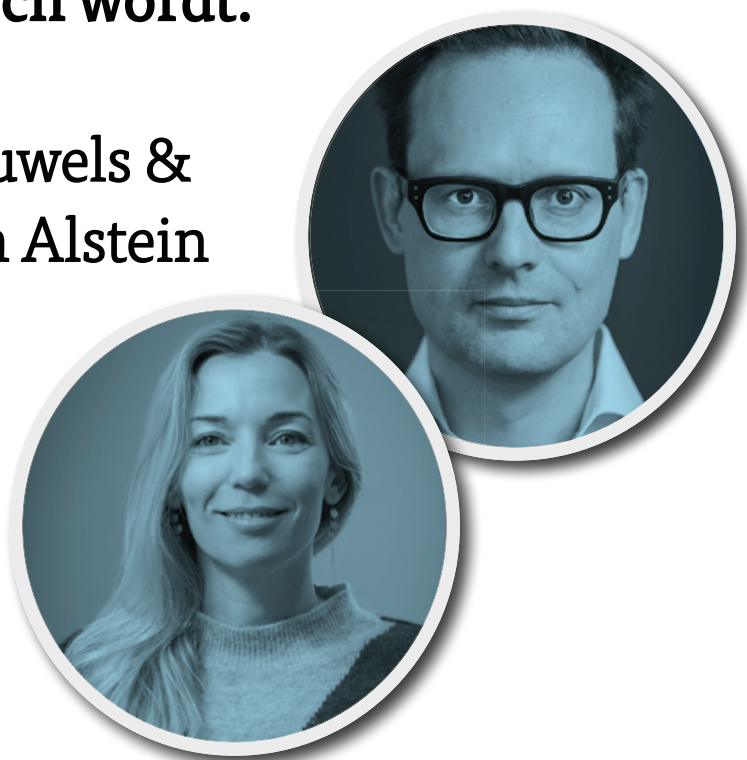
Met concrete ingrepen kunnen we zo de strijd tegen vuurwapengeweld opvoeren en efficiënter maken. Dat is nodig. De actualiteit bewijst immers nu al dat die strijd de komende jaren enkel heviger zal worden.

Kiezen voor

**... doordacht handelen als
polarisering en radicalisering
problematisch wordt.**

**Annelies Pauwels &
Maarten Van Alstein**

In het najaar van 2023 kwamen vanuit het onderwijs signalen dat polarisatie en radicalisering onder leerlingen toenemen. Professionals en onderzoekers maken zich ook zorgen over toxische polarisatie op online fora. De problematiek van polarisering en radicalisering blijft dus aan de orde van de dag.

***Wanneer radicalisering leidt tot
extremisme – het afwijzen van de
democratische rechtsstaat en het
neigen naar geweld – wordt het
gevaarlijk.***

In kringen van beleidsmakers en praktijkexperts die zich professioneel met deze problematiek bezig houden is het gemeengoed geworden om polarisatie en radicalisering te zien als complexe fenomenen.

Aan de ene kant zijn ze eigen aan

democratische samenlevingen. Denk aan politieke meningsverschillen, verkiezingscampagnes en activisme. Die gaan vaak gepaard met tegenstellingen, soms ook met radicale meningen. Als polarisering uit de hand loopt, kan het wel

problematisch worden. Relaties tussen mensen en groepen worden toxisch en vijandig. En wanneer radicalisering leidt tot extremisme – het afwijzen van de democratische rechtsstaat en het neigen naar geweld – wordt het gevaarlijk.

Deze ambivalentie roept een lastige vraag op. Wanneer zijn spanningen en radicale meningen ‘normale’ uitingen van het democratische spel, en wanneer worden ze problematisch? Waar liggen de grenzen? En ook: hoe bewaken we die grenzen best – bijvoorbeeld in de klas, de wijk of online?

Tijdens onze lezingen en workshops merken we dat deze vragen sterk leven bij beleidsmakers en praktijkexperts. Wanneer we ze ter sprake brengen, leidt dat tot heel boeiende discussies met het publiek. Tegelijkertijd merken we dat het een vraagstuk is dat onzekerheid en soms ook handelingsverlegenheid oproept bij praktijkwerkers.

In deze tekst gaan we dieper in op deze vragen. We schuiven twee centrale stellingen naar voren. We bespreken eerst de grenzen tussen democratische en problematische vormen van polarisering en radicalisering. Vaak kunnen we deze grenzen niet scherp trekken; veel uitingen en daden bevinden zich eerder in een grensgebied. Daarnaast stellen we dat de specifieke context waarin gehandeld moet worden van cruciaal belang is om te oordelen waar de grenzen liggen tussen aanvaardbaar en onaanvaardbaar, en hoe praktijkmensen die kunnen bewaken.

Een verkenning van grensgebieden

In eerste instantie moeten we naar de grondwet en de strafwet kijken om de grenzen tussen democratische polarisering en radicalisering enerzijds en problematische vormen anderzijds in kaart te brengen. De grondwet bepaalt dat de ruimte voor het uiten van meningen en politiek handelen zo groot mogelijk moet blijven. Tegelijk geeft de grondwet aan dat de vrijheid van spreken en handelen niet absoluut is. In specifieke gevallen kunnen onze daden en woorden begrensd worden. Denk aan het aanzetten tot haat of geweld tegen personen of groepen, of aan racisme, antisemitisme, discriminatie en seksisme die in bepaalde gevallen als misdrijven vervolgd kunnen worden. Hoewel deze begrenzingsen zwart op wit zijn vastgelegd in de strafwet, is het in de praktijk niet altijd duidelijk welke uitingen precies door de beugel kunnen, en welke niet. Een voorbeeld is het aanzetten tot haat of geweld. Dit misdrijf houdt in dat men doelbewust en in het openbaar aanzet tot haatgedrag of geweld. Dat gaat dus verder dan het louter verspreiden van ideeën, of het gebruiken van scheldwoorden of schokkende termen (wat in de meeste gevallen wel wettelijk toegelaten is). Bovendien is de strafbaarheid van uitingen of daden vaak gebonden aan strikte voorwaarden (Gaat

het bijvoorbeeld om schriftelijke, openbare en doelbewuste uitingen?), precies om het recht op vrije meningsuiting zoveel mogelijk te vrijwaren. Die voorwaarden zijn in de praktijk niet altijd makkelijk te bewijzen. Uiteindelijk is het aan de rechter om hierover te oordelen.

Het vraagstuk van de grens tussen democratisch en problematisch is niet opgelost door alleen naar de strafwet te kijken. In sommige gevallen kunnen bepaalde uitspraken of handelingen problematisch zijn, ook al zijn er nog geen strafbare feiten gepleegd.

Het vraagstuk van de grens tussen democratisch en problematisch is echter niet opgelost door alleen naar de strafwet te kijken. In sommige gevallen kunnen bepaalde uitspraken of handelingen problematisch zijn, ook al zijn er nog geen strafbare feiten gepleegd. Denk aan een individu of een groep die radicaliseert in de richting van gewelddadig

extremisme, maar nog niet tot geweld heeft opgeroepen of nog niet tot geweld is overgegaan. Politie- en preventiediensten willen die gevallen graag op de radar krijgen om te kunnen ingrijpen voor het te laat is. Denk ook aan een krant die een proactief beleid voert in haar commentaarsectie op sociale media. Sommige uitspraken zullen verwijderd worden, ook al zijn die niet verboden door de strafwet. Of denk aan een leerkracht die een open klasklimaat wil creëren, maar sommige vormen van haatspraak en verbaal geweld niet zal toelaten. In al deze gevallen is er niets strafbaars gebeurd. Toch hebben beleidsmakers, preventieambtenaren en leerkrachten het gevoel dat ze hier ‘iets moeten doen’, om te vermijden dat de zaak uit de hand loopt. De grenzen waarover we hier spreken, komen niet voort uit de wet maar uit het streven om op een open en geweldloze manier samen te leven.

We kunnen enkele algemene suggesties naar voren schuiven over waar deze grensgebieden liggen. Zo is toenemende radicalisering in de richting van gewelddadig extremisme een probleem. Toenemende vijandigheid tussen bevolkingsgroepen kan tot grote spanningen en zelfs geweld leiden. Haatspraak en grove beledigingen kunnen druk zetten op het samenleven. Deze suggesties blijven echter nog abstract. Daarom onze tweede stelling. Om te oordelen over de grenzen tussen aanvaardbaar en onaanvaardbaar, en hoe praktijkmensen die kunnen bewaken, moet je altijd de specifieke context en de concrete situatie mee in rekening nemen.

Het belang van context

Waar de grenzen tussen aanvaardbaar en onaanvaardbaar precies liggen en hoe je die grenzen op een effectieve manier kan bewaken, is steeds afhankelijk van de context waarin je handelt. Een Lokale Integrale Veiligheidscel (LIVC) – het overlegplatform waarin casussen van (potentieel) gewelddadig extremisme besproken worden door politie en lokale actoren uit verschillende disciplines – is een andere context dan een wijk, een klas of een online platform. Om dit toe te lichten staan we kort stil bij twee contexten, de school en de online publieke ruimte.

Veel leerkrachten in Vlaanderen streven ernaar om een open klasklimaat te creëren. In zo'n klimaat kunnen leerlingen hun eigen mening en die van anderen verkennen, en worden tijdens het lesgeven verschillende perspectieven naar voren gebracht. Dat betekent echter niet dat zomaar alles gezegd kan worden. Er zijn bepaalde grenzen die leerkrachten willen bewaken. Bijvoorbeeld wanneer leerlingen elkaar beginnen uitschelden of kwetsen, of wanneer ze zaken zeggen die in strijd zijn met de normen en waarden van het pedagogisch project van de school of de grondwet.

De klas mag een laboratorium zijn. Toch is de ruimte voor uitingen in de klas ook beperkter dan bijvoorbeeld op sociale media.

Waar de grenzen tussen aanvaardbaar en onaanvaardbaar precies liggen is een pedagogische inschatting die de leerkracht, in samenspraak met de school, steeds opnieuw moet

maken. Richtinggevend zijn onder meer het pedagogisch project van de school, het vak dat de leerkracht doceert en de specifieke dynamiek die in een bepaalde klas heerst. Belangrijk is ook dat de klas een pedagogische ruimte is. Jongeren zijn in volle ontwikkeling en experimenteren. Straffe uitspraken horen daar soms bij. Ze moeten niet noodzakelijk afgestraft worden met *shaming and blaming* zoals dat online vaak gebeurt. De klas mag een laboratorium zijn. Toch is de ruimte voor uitingen in de klas ook beperkter dan bijvoorbeeld op sociale media. Scheldwoorden en beledigingen die we online laten passeren, zetten in de klas de openheid en veiligheid van het klasklimaat onder druk.

Om die grenzen te bewaken hebben leerkrachten verschillende pedagogische instrumenten. Soms kan het nodig zijn om te disciplineren (bijvoorbeeld uit het klaslokaal zetten of het zwijgen opleggen). In veel gevallen bereik je echter meer door het gesprek aan te gaan. Je geeft aan dat er een grens is overschreden, terwijl je via de dialoog peilt naar achterliggende motieven. Daarbij tracht je de leerling naar een aanvaardbare taal te bewegen. Dit zijn technieken die leerkrachten kunnen trainen. De afgelopen jaren is het aanbod hieromtrent gevoelig uitgebreid.

Een heel andere context waarin conflicten, polarisering en radicalisering zich vaak voordoen is de online publieke ruimte. Online discussiefora bieden in principe ongeziene kansen op een rijker democratisch debat. Gebruikers kunnen de meningen van anderen verkennen, de eigen mening formuleren, in debat gaan, en frustraties en ongenoegen uiten. Helaas worden we steeds vaker geconfronteerd met uitingen die het debat riskeren te verengen. Sommige van deze uitingen zijn strafbaar – denk maar aan het verspreiden van online extremistische propaganda, of online haatspraak – maar ook heel wat andere, niet strafbare uitingen kunnen de sfeer op online fora verzieken. Dan verstommen discussies en durven mensen hun mening niet meer neerpennen uit angst aangevallen – en in sommige gevallen beledigd en zelfs bedreigd – te worden. Uiteindelijk beperken betrokkenen zich tot het meelezen of trekken ze weg. Voor moderatoren, preventieadviseurs en social media managers is het een uitdaging om de com-

municatie op de online fora die ze beheren in goede banen te leiden.

Niet strafbare uitingen kunnen de sfeer op online fora verzieken. Dan verstommen discussies en durven mensen hun mening niet meer neerpennen uit angst aangevallen te worden.

Waar grenzen liggen, hangt in eerste instantie af van de eigen regels van de socialemediaplatformen in kwestie. Maar daarnaast kan de beheerder van een online forum ook zélf grenzen aangeven. Dan is het wel belang-

rijk om in de eigen organisatie of beweging een duidelijk afsprakenkader uit te werken (zoals een deontologische code en een huishoudelijk reglement) en transparant te zijn naar de gebruikers toe over de randvoorwaarden voor discussies en meningsverschillen. Deze afspraken worden dan vervolgens wel best consequent toegepast.

Grenzen bewaken kan dan door actief te modereren en waarschuwingen te geven bijvoorbeeld, of eventueel commentaren te verwijderen en gebruikers te blokkeren. In deze tussenkomsten kunnen moderatoren ook rekening houden met de intentie, persoon, agenda, enz. die achter de specifieke uitingen schuilt. Deze kunnen uiteindelijk mee de (doeltreffendheid van de) gekozen strategie bepalen. Gaat het om een misplaatste uiting van ongenoegen door een gefrustreerde burger, of is er een doelbewuste intentie om een zinvol debat te doen ontsporen? Ziet men een mogelijkheid dat de persoon zich na een waarschuwing herpakt of zal dit de situatie eerder verder uit de hand doen lopen?

Doordacht handelen in grensgebieden

Als beleidsmakers en praktijkdeskundigen op een doortastende manier met polarisering en radicalisering willen omgaan, denken ze best goed na over de vraag waar de grenzen liggen tussen democratische en toxische vormen van polarisering en radicalisering. Dat is niet alleen een zaak van de strafwet. Ook in gevallen waarin er geen wetten overschreden zijn, kunnen polarisering en radicalisering risico's inhouden en schadelijk zijn. Het probleem is dat die grenzen niet zo makkelijk te trekken zijn. Ze zijn in ieder geval niet in decreten of wetten neergeschreven. In deze tekst hebben we geargumenteed dat we altijd naar de specifieke context en de concrete situatie moeten kijken om te bepalen waar de grenzen tussen aanvaardbare en onaanvaardbare vormen van polarisering en radicalisering precies liggen. Dat betekent dat de personen die deze grenzen in de praktijk moeten bewaken – leerkrachten, preventieambtenaren, jeugdwerkers, sociale mediamoderatoren – een belangrijke rol te spelen hebben. Tijdens onze lezingen ervaren we dat veel beleidsmakers en praktijkexperts bereid zijn om ten gronde over deze kwestie na te denken. Tegelijk blijkt de kwestie ook handelingsverlegenheid op te roepen. In het Memorandum '2024 en verder' pleit het Vredesinstituut voor het versterken van democratische vaardigheden in de samenleving. Ons betoog impliceert dat dit onder meer inhoudt dat praktijkmensen zich gesterkt weten in hun vaardigheden om doordacht te handelen in de grensgebieden tussen democratische en schadelijke vormen van polarisering en radicalisering.

Kiezen voor

**... een beleid dat alert is voor
de verstrengeling van de
civiele en militaire sector.**

**Diederik Cops &
John Pearson**

In juni 2023, tijdens de luchtvaartbeurs in Le Bourget (Frankrijk), kondigde minister-president Jan Jambon aan dat de Vlaamse overheid actief Vlaamse bedrijven in de defensie- en veiligheidssector wil ondersteunen. Overwegingen inzake nationale en Europese veiligheid en economische opportuniteiten waren hiervoor de belangrijkste motieven. Concrete beleidsbeslissingen lieten niet lang op zich wachten. Zo besliste de Vlaamse regering, bij monde van minister Brouns, in augustus 2023 dat ze financiële steun zou verlenen – ongeveer 1,5 miljoen euro per jaar – aan het NAVO-innovatiefonds DIANA (Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic). Daarnaast zal Flanders Investment & Trade actief de militaire activiteiten van Vlaamse bedrijven mee ondersteunen, onder andere door hun deelname aan internationale beurzen te faciliteren. Tot slot is een Vlaamse overleggroep Veiligheid en Defensie opgezet, die tot doel heeft de kansen te optimaliseren van Vlaamse bedrijven om deel te nemen aan Europese programma's, zoals het Europees Defensiefonds.

Veranderende veiligheidsoverwegingen en technologische verschuivingen doen de traditionele defensiesector momenteel op haar grondvesten daveren. Na verschillende decennia van afgebouwde investeringen in defensie, stijgen defensiebudgetten in de meeste landen opnieuw, met de Oekraïne-crisis als belangrijke katalysator. Naast nationale investeringen hebben ook de Europese Unie (voor het eerst in haar geschiedenis) en de NAVO verschillende financiële instrumenten ontwikkeld ter ondersteuning van de defensie-industrie. De investeringen richten zich op de aankoop van nieuw militair materieel – dat liefst zo snel mogelijk geleverd kan worden – maar ook op onderzoek naar en ontwikkeling van nieuwe innovatieve militaire producten en technologieën.

Opvallend aan al deze initiatieven is de groeiende integratie van civiele bedrijven en onderzoeksinstituten in militaire programma's. De stijgende overheidsinvesteringen in defensie vergroten niet alleen de omzet van de bestaande industriële spelers, ze zijn er ook expliciet op gericht nieuwe spelers binnen deze sector te brengen.

Opvallend aan de nieuwe initiatieven is de groeiende integratie van civiele bedrijven en onderzoeksinstituten in militaire programma's.

Daardoor verandert niet alleen de omvang maar ook het uitzicht van de defensiesector fundamenteel. Civiele onderzoeksinstituten en bedrijven worden, omwille van hun grotere innovatieve capaciteiten, steeds meer ingeschakeld in militaire onder-

zoeks- en ontwikkelingsprogramma's. Zowel de Belgische *Defence Industry and Research Strategy* (DIRS), het Europees Defensiefonds als het Innovatiefonds van de NAVO streven naar een meer open, innovatief ecosysteem en richten zich expliciet op civiele spelers voor militaire innovatie.

Hun hogere innovatiepotentieel, maakt civiele spelers zeer interessant in de zoektocht naar nieuwe militaire technologieën. Dat leidt tot een grotere verwevenheid met de militaire sector. Dergelijke veranderingen in de civiel-militaire verhouding zijn overigens ook vast te stellen in de Europese Rusland-sancties. Naast een verbod op gecontroleerde militaire en *dualuse*-items, worden ook steeds meer niet-gecontroleerde – en dus per definitie vrij verkrijgbare civiele – goederen en technologieën gecontroleerd. De effectieve aanwezigheid van deze items – ook van Vlaamse makelij – in Russische wapensystemen is hiervoor een belangrijke drijfveer.

Voorkomen dat producten in verkeerde handen vallen en zo instabiliteit, gewapende conflicten en onveiligheid vergroten; het blijft een enorme uitdaging. Er is

Voorkomen dat producten in verkeerde handen vallen en zo instabiliteit, gewapende conflicten en onveiligheid vergroten blijft een enorme uitdaging. Er is een beleid voor nodig dat breder kijkt dan enkel de directe economische opportuniteiten.

een beleid voor nodig dat breder kijkt dan enkel de directe economische opportuniteiten en de impact op de intra-Europese veiligheid. Meer dan nu moeten we er rekening mee houden dat een grotere export van militair-relevante technologieën ook onveiligheid of instabiliteit in andere regio's van de wereld kan verhogen. Zo'n instabiliteit aan de

ruime buitengrenzen van Europa, versterkt door wapenleveringen, kan bovendien op termijn ook voor meer onveiligheid, conflict en instabiliteit binnen Europa zorgen. Die instabiliteit kan de vorm aannemen van een verstoorde toevoer van grondstoffen, ongecontroleerde vluchtelingenstromen of illegale wapenhandel. Het is dus belangrijk om overwegingen van conflictpreventie niet zomaar – uit strategische overwegingen – opzij te schuiven.

Daarenboven is ook aandacht nodig voor de manier waarop militair relevante producten en technologieën bijdragen aan schendingen van mensenrechten of het internationaal humanitair recht, aan interne repressie of aan het uitlokken of verergeren van bestaande conflicten.

Exportcontrole blijft daarom erg belangrijk. Wel zorgt de toename van het aantal technologieën en goederen waarvan het proliferatierisico, als gevolg van die civiel-militaire verstrengeling, moet worden ingeschat ervoor dat de organisatie van de controle op een kantelpunt staat. Het traditionele model van een overheid die als enige speler, op basis van internationale controlelijsten, instaat voor de controle op de handel in strategische goederen is ingehaald door de realiteit. Steeds meer is er nood aan gedeelde verantwoordelijkheid voor de controle, met een grotere rol voor bedrijven en onderzoeksinstituten. Van hen kan een grotere gevoeligheid verwacht worden in het beoordelen van hun potentiële klanten en van het mogelijke misbruik van hun producten.

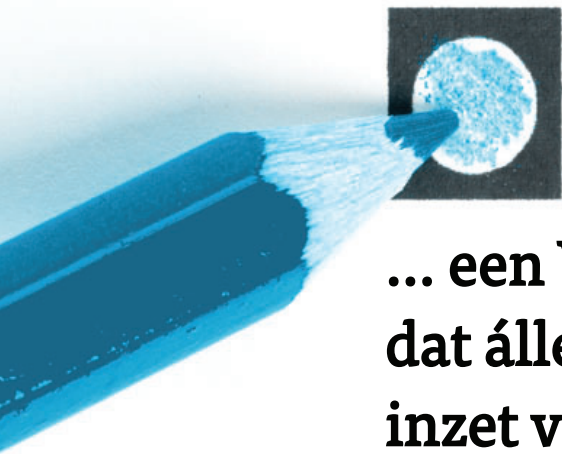
Het traditionele model van een overheid die als enige speler, op basis van internationale controlelijsten, instaat voor de controle op de handel in strategische goederen is ingehaald door de realiteit.

Een essentiële voorwaarde hiervoor is een coherent beleidskader én duidelijke communicatie vanuit de overheid over specifieke en veranderende proliferatierisico's. Dat kan bijvoorbeeld door aan bedrijven concrete toelichting te geven over waar relevante informatie te vinden is over mogelijke

schendingen van mensenrechten en het internationaal humanitair recht en hoe deze informatie op een correcte manier geïnterpreteerd kan worden. Bij innovatie- en onderzoeksactiviteiten zal het vooral nodig zijn in te zetten op bewustwording. Onderzoekers moeten inzicht verwerven in de potentiële toekomstige risico's voor proliferatie en misbruik. Meer aandacht hiervoor tijdens de bachelor-, master-, en doctoraatsopleidingen aan Vlaamse kennisinstellingen is daarom een essentiële stap.

Maar ook politiek kunnen nog stappen vooruit gezet worden. Om de veranderende omstandigheden – waarin de investeringen in defensie razendsnel groeien, de internationale programma's rond onderzoek en ontwikkeling de ene transformatie na de andere ondergaan en bedrijven en onderzoeksinstellingen worstelen met hun relatie tot de militaire wereld – het hoofd te bieden, richtte de overheid op Vlaams en federaal niveau de nodige overlegorganen op.

Daar ligt dus ruimte voor parlementsleden om hun belangrijke controletaak uit te voeren. Dat is ook nodig want er zijn belangrijke vraagstukken die om een oplossing vragen. Is de beleidsvorming voldoende coherent? Ligt de focus niet exclusief op economische opportuniteiten? Is er voldoende aandacht voor internationale veiligheid en voor mogelijke schendingen van de mensenrechten en het internationaal humanitair recht? De verstrengeling tussen het civiele en militaire maakt de antwoorden op die vragen niet minder moeilijk. Toch mag de complexiteit de politici van vandaag en morgen niet afschrikken. Daarvoor staat er te veel op het spel.

Kiezen voor

**... een Vlaams buitenlandbeleid
dat álle bevoegdheden
inzet voor vrede.**

Merel Selleslach

Het tumultueuze jaar 2023

Na de illegale Russische inval bleef Oekraïne in 2023 met steun van de VS en Europa vechten voor haar overleven. Maar er werd niet alleen in Oekraïne gevochten. Oude conflicten flakkerden het voorbije jaar hevig op zoals we zagen in het geval van Israël-Palestina of in Soedan. We lijken stilaan opnieuw te verglijden richting een verdeelde wereld gebaseerd op competitie en machtspolitiek, eerder dan multilateralisme en samenwerken. Verschillende parameters die de staat van vrede in beeld brengen, gingen er de voorbije jaren dan ook sterk op achteruit. Nochtans hebben we elkaar nodig als we internationale uitdagingen zoals het klimaat of een pandemie willen aanpakken.

Al die spanningen en conflicten hebben een grote menselijke en economische kost: een kwart van de wereldbevolking is gedwongen te overleven in conflictgebieden, meer mensen dan ooit zijn op de vlucht voor oorlog en geweld, en de kost voor de wereldeconomie was nooit zo hoog sinds het einde van de Tweede

***Al die spanningen en conflicten
hebben een grote menselijke en
economische kost: een kwart van de
wereldbevolking is gedwongen te
overleven in conflictgebieden.***

Wereldoorlog. Sommigen waarschuwen voor de mogelijkheid van een nieuwe wereldoorlog. Hoe kunnen we dat doemscenario vermijden? En welke rol kan Vlaanderen als kleine maar welvarende vredesregio hierin opnemen?

Vlaanderen: sterke vredesregio

Met al het geweld dat het voorbije jaar de wereld teisterde, is het wel duidelijk dat het stoppen van oorlog en conflict dé basisvoorwaarde is voor vrede en veiligheid. Zolang er geweld en oorlog heerst, voelen mensen zich onveilig en kan er geen sprake zijn van vrede. Toch is enkel de afwezigheid van conflict en geweld niet voldoende om te kunnen spreken van een duurzame vrede. Zo zijn er veel plekken waar niet meer actief gevochten wordt, maar waar het samenleven alles-behalve vredevol verloopt. Opdat mensen niet alleen een veilig maar ook een waardig bestaan kunnen leiden, moeten er nog een aantal zaken, zoals bijvoorbeeld sociale rechtvaardigheid, aanwezig zijn. Om daar te geraken moeten de grondoorzaken van conflict preventief aangepakt worden, nog voor ze leiden tot geweld. Dit noemen we bouwen aan positieve vrede.

Met het eigen oorlogsverleden als intrinsieke motivatie en inspiratie is Vlaanderen voldoende geloofwaardig om een sterk vredesbeleid uit te bouwen.

Vanuit de eigen sterktes kan Vlaanderen hierin een duidelijke rol spelen. Door opeenvolgende staatshervormingen kreeg Vlaanderen een groot aantal bevoegdheden in handen. Voor die bevoegdheden is het verantwoordelijk in zowel binnen- als

buitenland (*in foro interno, in foro externo*). Bovendien bestaat er geen hiërarchie tussen het federale en regionale niveau. Dit geeft Vlaanderen een breed scala aan mogelijkheden om werk te maken van conflictpreventie en duurzame vredesopbouw, zowel dichtbij huis als veraf. Met het eigen oorlogsverleden als intrinsieke motivatie en inspiratie is Vlaanderen daarenboven voldoende geloofwaardig om een sterk vredesbeleid uit te bouwen.

Heropbouwen, dat doe je nu.

Gaande van ‘zachte’ thema’s zoals onderwijs en welzijn over ‘harde’ thema’s zoals handel en economie; de Vlaamse bevoegdheden kunnen preventief ingezet worden als bouwstenen voor een positieve vrede. Vlaanderen doet dit al door bijvoorbeeld vanuit de bevoegdheid wapenexport humanitaire overwegingen mee in rekening te nemen in het eigen wapenexportbeleid. Of door vanuit de bevoegdheden landbouw en klimaat te werken op voedselzekerheid en klimaatbestendige landbouw in partnerland Malawi.

Maar preventief werken is niet de enige rol die Vlaanderen kan opnemen. Reeds tijdens en zeker ook na een conflict kan gedacht worden aan de heropbouw. Door vandaag al te beginnen nadenken, contacten te leggen en een strategie uit te bou-

wen, kan Vlaanderen op een effectieve manier bijdragen aan de heropbouw van de Oekraïense samenleving:

Een eerste bijdrage kan welzijn en gezondheid in de Oekraïense samenleving zijn. Rusland zet seksueel geweld in als oorlogswapen tegen de Oekraïense bevolking. Justitie in Oekraïne startte hierrond al een gerechtelijk onderzoek op om bewijs van misdaden te verzamelen voor vervolging en om de slachtoffers zoveel mogelijk te kunnen ondersteunen. Daarnaast weten we uit onderzoek dat gevallen van gendergerelateerd en seksueel geweld toenemen na een gewapend conflict. Een gevaarlijke mix van getraumatiseerde oudstrijders en wapens in de omloop zorgt vaak voor een hoger risico. De zorgnoden zullen hierdoor sterk toenemen. Vlaanderen kan dan ook vanuit de eigen bevoegdheid rond welzijn extra ondersteuning bieden aan initiatieven die slachtoffers beschermen, ondersteunen en begeleiden.

Uit onderzoek weten we dat gevallen van gendergerelateerd en seksueel geweld toenemen na een gewapend conflict. Een gevaarlijke mix van getraumatiseerde oudstrijders en wapens in de omloop zorgt vaak voor een hoger risico.

Ook op het vlak van landbouw, handel en economie kan Vlaanderen een bijdrage leveren. Oekraïne was en is een belangrijke internationale graanproducent. Maar veel landbouwgrond werd vervuild door de oorlog waardoor een deel niet meer bewerkt kan worden.

Daarnaast wordt de uitvoer bemoeilijkt doordat Oekraïense havens bezet werden door Rusland. Dat Oekraïne een tijd lang niet meer in staat was om graan te exporteren, heeft nog steeds een zware impact op de voedselvoorziening van kwetsbare bevolkingen in het Globale Zuiden. Dit is zorgelijk aangezien voedselonzeekerheid kan leiden tot onrust en conflict. De Vlaamse bevoegdheden rond landbouw, handel en economie kunnen ook ingezet worden voor de ondersteuning van de Oekraïense landbouw, handel en economie. Dat bevordert niet alleen het samenleven en de vrede in Oekraïne zelf, het helpt ook bij een verbetering van voedselzekerheid internationaal waardoor mogelijke conflicten opnieuw vermeden kunnen worden.

Vanuit de Vlaamse bevoegdheid voor onderwijs kan de heropbouw van Oekraïne verder ondersteund worden. Door de oorlog kwam het Oekraïense onderwijs op alle niveaus (lager, middelbaar, hoger) zwaar onder druk te staan. In veel gevallen was leren niet meer mogelijk. Onderwijs speelt nochtans een cruciale rol in de politieke, sociale en economische ontwikkeling van een samenleving. Vlaanderen kan vanuit de eigen bevoegdheid voor onderwijs de Oekraïense samenleving ondersteunen en op die manier helpen in het heropbouwen van

duurzame vrede. De jongeren van vandaag zullen immers de ingenieurs, dokters, psychologen, sociaal werkers, politici, bouwvakkers, boeren, ... van morgen zijn.

Wat betreft conflicthantering bouwde Vlaanderen doorheen de jaren sterke modellen voor sociaal overleg op. Die sociale dialoog is breed ingebed in de Vlaamse samenleving. Door in te zetten op geweldloze vormen van conflicthantering bouwen we zelf elke dag aan een democratische vrede waarbij conflict op een constructieve manier deel uitmaakt van ons samenleven. Vanuit die ervaring en expertise kan Vlaanderen steun bieden aan Oekraïne in de heropbouw van een sociaal rechtvaardige samenleving. Dergelijke ondersteuning zou perfect ingepast kunnen worden in een traject richting Oekraïens lidmaatschap bij de EU.

Wil je vrede? Bereid je dan voor op vrede.

De internationale en geopolitieke context waarin Vlaanderen een buitenlands beleid voert, wijzigde ingrijpend. 2024 wordt dan ook een sleuteljaar. We trekken naar de stembus en een nieuwe regering zal een eigen buitenlands beleid voor de komende jaren uitstippelen. Dit biedt nieuwe kansen om extra aandacht te geven aan vrede.

Inhoudelijk zet Vlaanderen in zijn buitenlands beleid sterk in op het behartigen van economische belangen. Tegelijkertijd voert het ook een waardengeïnspireerd beleid gedreven door mensenrechten, vrede en veiligheid. Dat bevestigde Liesbeth Homans op 11 juli 2023 als voorzitter van het Vlaams Parlement ook in haar speech ter ere van de Vlaamse feestdag in het stadhuis van Brussel. Dit is niet onbelangrijk. Vlaanderen heeft namelijk een breed scala aan beleidsdomeinen en -instrumenten in handen om een daadkrachtig en actief vredesbeleid uit te stippelen.

De geloofwaardigheid van zo'n beleid hangt natuurlijk ook af van de middelen die ertegenover staan. Vlaanderen beschikt daarbij over tal van bouwstenen: onderwijs en wetenschap, erfgoed en cultuur, milieu en klimaat, handel (incl. wapenexport), economie en sociale economie, sociaal overleg, landbouw en voedsel, welzijn en zorg, ... Vrede kan een gedeelde verantwoordelijkheid worden van al die Vlaamse beleidsdomeinen. Het geeft Vlaanderen de kans om op een geheel eigen manier vrede bovenaan de politieke agenda te plaatsen.

VOORLICHTINGSACTIVITEITEN

PARLEMENTAIRE TOELICHTINGEN

02/05/2023

- **Toelichting over: Het rapport & advies over ‘Vlaanderen en vrede in buitenlands beleid’ - De analyse over ‘Dualuse-uitvoer vanuit Vlaanderen: Aard, omvang en controle’- Het jaarverslag 2022 ‘Dialogoog in tijden van onzekerheid’** in de commissie Buitenlands Beleid van het Vlaams Parlement door Nils Duquet, Diederik Cops & Maarten Van Alstein.

17/10/2023

- **Toelichting over het rapport en advies over ‘Internationale nucleaire ontwapening en beleidsopties voor België en Vlaanderen’** in de commissie Buitenlandse Betrekkingen van het Federaal Parlement door Nils Duquet.

24/10/2023

- **Toelichting over het ‘Advies van het Vlaams Vredesinstituut bij het jaarverslag wapenhandel 2022 van de Vlaamse Regering aan het Vlaams Parlement’** in de commissie Buitenlands Beleid van het Vlaams Parlement door Nils Duquet en Diederik Cops.

WERKBEZOEKEN

5 – 6 /10 /2023

- **Werkbezoek in Stockholm**
met de raad van bestuur en de commissie Buitenlands Beleid naar aanleiding van het rapport en advies rond Vlaanderen en vrede in buitenlands beleid.

INTERNATIONALE CONFERENTIES

08 & 09/05/2023

- **Conferentie ‘Vrede hertekend - Een nieuwe agenda voor onderzoek & beleid in tijden van conflict’:** Een organisatie van het Vlaams Vredesinstituut in samenwerking met Tampere Peace Research Institute, Post-Conflict Research Center Sarajevo, Peace Research Center Praag en Peace Research Institute Oslo.

07/12/2023

- **Slotconferentie Project INSIGHT - Vuurwapengeweld in de EU:** Project INSIGHT wordt gefinancierd door de Europese Commissie en gecoördineerd door het Vlaams Vredesinstituut. De overige partners in dit project zijn Textgain, Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), Small Arms Survey, Institute of Security and Global Affairs (Universiteit Leiden), met de steun van de Belgische Federale Politie, Europol, European Firearms Experts, de Nederlandse Nationale Politie en het South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC). Met een keynote speech van Paul Van Tigchelt, Minister van Justitie.

OVERIGE EIGEN EVENEMENTEN

26/01/2023

- **Schoolevenement: Het Nobelprijstraject van het Vlaams Vredesinstituut** met de leerlingen van het Atheneum Wispelberg (stedelijk onderwijs Gent), het Koninklijk Atheneum Antwerpen (GO!) en het Heilig Hart Instituut Heverlee (Katholiek Onderwijs Vlaanderen) en met bijdragen van Liesbeth Homans (voorzitter Vlaams Parlement) en Mona Mir Sattari (activiste vrouwenrechten Iran).

29/03/2023

- **Voorstelling Jaarverslag 2022 - Dialoog in tijden van onzekerheid:** Evenement naar aanleiding van de voorstelling van het Jaarverslag 2022 van het Vlaams Vredesinstituut in zaal De Schelp in het Vlaams Parlement.

28/06/2023

- **Expertenpanel - Gepaste zorgvuldigheid (*due diligence*) & de defensiesector: nieuwe regels, nieuwe start?** Aanleiding voor dit interactieve seminarie met rechtstreeks betrokken partijen uit de politiek, het middenveld, de industrie en de overheid was het onderzoeksrapport '*Due diligence in the defence sector. Arms exports, end use and corporate responsibility*' dat onderzoekers prof. dr. Cedric Ryngaert en dr. Machiko Kanetake (Universiteit van Utrecht) uitvoerden in opdracht van het Vlaams Vredesinstituut en van de analyse 'Wapenexport & *due diligence*: Gepaste zorgvuldigheid, eindgebruik en de defensiesector.'

21/09/2023

- **Dag van de Vrede 2023: Docuvertoning & panelgesprek:** Met vertoning van de documentaire 'Qatar aan de Schelde' en gesprekken over de rol van eerlijke arbeidsrelaties in de zoektocht naar een vredevolle samenleving. Gesprekspartners: Hélène de Rengerve (Anti-Slavery International), David Van Turnhout, (journalist Gazet van Antwerpen), Chris Serroyen (ACV) en Patsy Sörensen (Payoke).

10/11/2023

- **Elfnovemberlezing 2023** door auteur Stefan Hertmans met muzikale omlijsting door Mirek Coutigny in samenwerking met In Flanders Fields Museum en Stad Ieper.

EXTERNE PUBLIEKSWERKING

31/01/2023

- **Lezing 'De zin en onzin van evaluatie en impactonderzoek'** in het kader van de workshop 'Evens Education Prize Exchange Meeting' aan de Universiteit Utrecht (met Maarten Van Alstein).

01/02/2023

- **Lezing 'Conflict en polarisering: inzichten en strategieën?',** een interview en gedachtewisseling met consultants van het Agentschap Integratie en Inburgering (met Maarten Van Alstein).

13/02/2023

- **Lezing 'Conflict en polarisering: inzichten en strategieën'** voor de Limburgse Integratieraad (met Maarten Van Alstein).

14/02/2023

- **Gastles ‘Illegale wapenhandel en gewelddadige conflicten’** aan de VU Amsterdam (met Nils Duquet).

03/03/2023

- **Lezing ‘Preventie van vuurwapengeweld’** tijdens het zesmaandelijks overleg tussen de provinciale wapendienst en referentiepolitieambtenaren wapens van Oost-Vlaanderen (met Nils Duquet).

07/03/2023

- **Online presentatie van de *Gunviolence.eu*-monitor** op de regionale SALW commissies van SEESAC (met Astrid De Schutter).

09/03/2023

- **Gastcollege ‘Globale ethiek’** aan de Vrije Universiteit van Brussel (met John Pearson).

10/03/2023

- **Seminarie ‘De oorlog in Oekraïne en de toekomst van non-proliferatie en wapenbeheersing op het Europese continent’** georganiseerd door IAI (de Instuti Affari Internazionali) (met Nils Duquet).

10/03/2023

- **Seminarie ‘Een jaar sancties tegen Rusland’** (met Diederik Cops).

16/03/2023

- **Gastcollege ‘Conflict & vrede’** voor de opleiding sociaal werk en orthopedagogie van de UCCL Hasselt (met Maarten Van Alstein).

23/03/2023

- **Lezing ‘Vredeseducatie’** in de IJzertoren / het Museum aan de IJzer (met Maarten Van Alstein).

27/03/2023

- **Presentatie ‘*transit controls on conventional weapons. Regulating transit and transshipment controls under the ATT-framework*’, ATT workshop** georganiseerd door Control Arms (met Diederik Cops).

18/04/2023

- **Toelichting ‘Cumulatief extremisme: de rol van beeldvorming’** voor het Vlaams Platform Radicalisering (met Maarten Van Alstein).

20/04/2023

- **Presentatie *Gunviolence.eu*-monitor** op het overleg van de Europese Vuurwapenexperten (met Nils Duquet, Diederik Cops en Astrid De Schutter).

24/04/2023

- **Lezing ‘Conflict en polarisering: inzichten en strategieën’**, een interactieve lezing en gedachtewisseling met de medewerkers van Broederlijk Delen (met Maarten Van Alstein).

25/04/2023

- **Workshop ‘Leren over conflict, oorlog en vrede’**, in het kader van de Global Teachers Academy van BeGlobal, het kenniscentrum voor wereldburgerschapeducatie van Enabel (met Maarten Van Alstein).

27/04/2023

- **Gastcollege ‘Gewelddadige radicalisering en extremisme: een diffuse en veelzijdige problematiek’** aan masterstudenten van het vak ‘Veiligheid, terrorisme & mensenrechten’ van de VUB (met Annelies Pauwels).

02/05/2023

- **Lezing ‘Conflict en polarisering: inzichten en strategieën’** op de inspiratiedag van vzw Uilenspel over polarisatie en verbinding (met Maarten Van Alstein).

05/05/2023

- **Deelname UNODC - expertenpanel ‘Constructieve vuurwapendialogen’** met een algemene presentatie over het misbruik van achterpoortjes in de Europese vuurwapenwetgeving (met Astrid De Schutter).

11/05/2023

- **Presentatie ‘De rol van de industrie in verantwoordelijke internationale overdrachten van conventionele wapens: ervaringen en perspectieven’** in het kader van de 2e informele voorbereidende en werkgroepvergaderingen van het ATT CSP9 in Genève (met Diederik Cops).

11/05/2023

- **Lezing ‘Leren over oorlog en vrede: leermiddelen voor vredeseducatie op de snijpunten van eindtermen en onderzoek’**, op de studiedag over leermiddelen van AHOVOKS (met Maarten Van Alstein).

13/05/2023

- **Debat ‘Oorlog als zelfverdediging’** georganiseerd door het In Flanders Fields Museum (met Maarten Van Alstein).

15/05/2023

- **Panel ‘Preventie van en strijd tegen de illegale handel in conventionele wapens’** in het kader van de conferentie over de preventie en bestrijding van illegale handel in conventionele wapens georganiseerd door het Institut de recherche stratégique de l’École militaire in Parijs (met Nils Duquet).

16/05/2023

- **Gastcollege ‘Innovatie, technologieontwikkeling en Europese samenwerking: gevolgen en uitdagingen voor export en exportcontrole’** aan de Universiteit Antwerpen (met Diederik Cops).

22/05/2023

- **Nascholing ‘Omgaan met controversen en polarisatie in de klas binnen een veilig klasklimaat’** georganiseerd door de Universiteit van Antwerpen (met Maarten Van Alstein).

23/05/2023

- **Presentatie ‘De rol van onderwijs in de preventie van gewelddadige radicalisering en toxische polarisering’** in de context van RAN (Radicalisation Awareness Network) (met Maarten Van Alstein).

24/05/2023

- **Voordracht ‘Gewelddadige radicalisering en extremisme. Handvatten en aandachtspunten voor beleid en praktijk in het kader van de veiligheidsconferentie ‘Polarisatie en Verbondenheid’** georganiseerd door de Gouverneur van Antwerpen in samenwerking met Kazerne Dossin, Wij-Zij-netwerk, Politiezone Antwerpen en de procureur-generaal van Antwerpen (met Annelies Pauwels).

25/05/2023

- Gastcollege '**International trade in conventional weapons and the organisation of arms export controls**' aan de Universiteit Antwerpen (met Diederik Cops).

13/06/2023

- Presentatie '**Groepsgeweld in België**' op het Stockholm Criminology Symposium (met Annelies Pauwels).

14/06/2023

- Presentatie '**Groepsgeweld in België. Een blik op criminele groepen**' op het Stockholm Criminology Symposium (met Annelies Pauwels).

14/06/2023

- Presentatie '**Nexus tussen drugsmarkten en vuurwapengeweld in de EU**' op het Stockholm Criminology Symposium (met Astrid De Schutter).

15/06/2023

- Presentatie '**The reinvention of security in export control regimes**', Overlegroede van het EU Non-Proliferation and Disarmament Consortium (met Diederik Cops).

29/06/2023

- Presentatie '**Leren uit een gewelddadig verleden? De links tussen onderwijs in mondiale geschiedenis en vredeseducatie**' in het kader van het zevende Europese congres over de Wereld en Globale Geschiedenis van het European Network in Universal and Global History (met Maarten Van Alstein).

04/07/2023

- Presentie '**Impact van de recente geopolitieke evoluties op het Europese Gemeenschappelijk Standpunt inzake wapenexport**' bij de Jaarlijkse COARM-NGO conferentie (met Diederik Cops).

06/07/2023

- Workshop '**Zoeken naar Vrede**' bij Broederlijk Delen in het kader van het Wereldkamp 2023: vrede in het vizier (met Merel Selleslach & Maarten Van Alstein).

06/07/2023

- Toelichting over de *gunviolence.eu*-monitor ontwikkeld binnen project INSIGHT tijdens het 17e regionale overleg van de Commissie kleine en lichte wapens aan SEESAC-leden (met Astrid De Schutter).

19/07/2023

- Seminarie '**De links tussen de illegale handel in vuurwapens en drugs**' in het kader van het seminarie '**Countering illicit arms trafficking and its links to transnational organized crime and terrorism**' georganiseerd door het VN Bureau inzake drugs en georganiseerde misdaad (UNODC) in het UN House in Brussel (met Nils Duquet).

22/08/2023

- Presentatie '**Verantwoordelijke bedrijfsvoering & de defensie-industrie**' in het kader van de paneldiscussie op ATT-CSP9 (met Diederik Cops).

24/08/2023

- Presentatie '**Verkenning van technologische oplossingen om de afwending van conventionele wapens tegen te gaan**' in het kader van de paneldiscussie op ATT-CSP9 (met Diederik Cops).

08/09/2023

- **Presentatie 'Nexus tussen vuurwapens en drugs in de EU'** in het kader van Eurocrim 2023 (met Astrid De Schutter).

09/09/2023

- **Presentatie 'Groepsgeweld in België. Een blik op criminele groepen'** in het kader van Eurocrim 2023 (met Annelies Pauwels).

11/09/2023

- **Deelname aan panelgesprek 'We gaan online polarisatie tegen'** van het Agentschap Binnenlands Bestuur (met Maarten Van Alstein).

21/09/2023

- **Colloquium 'Klimaat en Oorlog'**, georganiseerd door de Grootouders voor het klimaat (met Nils Duquet).

27/09/2023

- **Presentatie 'Een verkenning van DLT-technologie voor het beheer van de wereldhandel in conventionele wapens'** georganiseerd door het Stimson Center (met Diederik Cops).

27/09/2023

- **Presentatie 'Radicalisering: een veelzijdige maar ongedefinieerde problematiek'** tijdens de online conferentie over '*Political extremism in Europe*' georganiseerd door de Oxford High School (met Annelies Pauwels).

29/09/2023

- **Lezing 'Conflict en polarisering: inzichten en strategieën'** op de teamdag van het Leonardo College Denderleeuw (met Maarten Van Alstein).

03/10/2023

- **Presentatie 'Huidige verschijningsvormen van gewelddadig rechts-extremisme'** tijdens de bijeenkomst van vertegenwoordigers van de EU-lidstaten over de nationale implementatie van het EU antiracisme-actieplan (met Annelies Pauwels).

04/10/2023

- **Presentatie Artificiële Intelligentie en vuurwapengeweld** op het symposium van het Europese Netwerk voor Forensische Wetenschapsinstituten (met Diederik Cops en Astrid De Schutter).

06/10/2023

- **Presentatie Project INSIGHT** op het symposium van het Europese Netwerk voor Forensische Wetenschapsinstituten (met Astrid De Schutter).

9/10/2023

- **Gastcollege 'Extremisme en de genderdimensie'** voor de studenten van de bachelor 'Counter-terrorism' aan de Brussels School of Governance van de VUB (met Annelies Pauwels).

12/10/2023

- **Lezing 'Wat met verhitte discussies in de klas?'** in het kader van de jaarlijkse studiedag Nieuws in de Klas georganiseerd door Mediawijs (met Maarten Van Alstein).

18/10/2023

- **Gastcollege 'Conflict & vrede'** voor de opleiding sociaal werk en orthopedagogie van de UCLL Hasselt (met Maarten Van Alstein).

19/10/2023

- **Interactieve lezing ‘Conflict en polarisatie: inzichten en strategieën’** georganiseerd door de gemeente Kruibeke (met Maarten Van Alstein).

24/10/2023

- **Lezing ‘Conflict en polarisatie: inzichten en strategieën’** op de slotconferentie van Project CQ+, Turnhout (met Maarten Van Alstein).

03/11/2023

- **Presentatie Project INSIGHT** op de nationale onderzoeksconferentie voor de preventie van vuurwapengerelateerde schade (met Astrid De Schutter).

9/11/2023

- **Lezing ‘De verbeelding van veelstemmigheid: WOI in beeld’** in het kader van de foto-expo ‘*The graves are nice this time of year*’ georganiseerd door de Karel de Grote Hogeschool. Deze tentoonstelling is een herneming van de tentoonstelling georganiseerd door het Vredesinstituut in 2014 in het Vlaams Parlement (met Maarten Van Alstein).

14/11/2023

- **Lezing ‘Conflict en polarisatie in de klas’** voor het leerkrachtenteam van Sint-Lutgardis Antwerpen (met Maarten Van Alstein).

15/11/2023

- **Presentatie ‘Inbedden van een evaluatiereflex in P/CVE-actieplannen - Lessen uit de Vlaamse case’** op het INDEED International Policy & Practitioners’ Forum (met Annelies Pauwels).

17/11/2023

- **Lezing ‘Conflict en polarisatie: inzichten en strategieën’** voor de studenten van Vorming Sociaal Economisch Beleid, VOSEB, Samenwerking Universiteit Arbeidersbeweging en ISUA (met Maarten Van Alstein).

17/11/2023

- **Gastcollege ‘Wapenverwerving door terroristische bewegingen’** voor auditoren van de Hogere Studies Veiligheid en Defensie (met Annelies Pauwels).

20/11/2023

- **Webinar ‘Anders kijken naar impact’** georganiseerd door Hannah Arendt Instituut (met Maarten Van Alstein).

21/11/2023

- **Presentatie ‘Nexus tussen vuurwapens en drugs in de EU’** in het kader van een event georganiseerd door CITCO (Intelligence Centre against Terrorism and Organised Crime) (met Nils Duquet).

22/11/2023

- **Workshop ‘Conflict en polarisatie in de klas’** in het kader van de professionaliseringsdag van het GO! over interlevensbeschouwelijke dialoog (met Maarten Van Alstein).

23/11/2023

- **Ad-hoc seminarie ‘A new era for EU arms exports controls’, EU Non-Proliferation and Disarmament Consortium** (met Diederik Cops).

23/11/2023

- **Presentatie ‘Werkveldverkenning: onderzoek radicalisering’** voor studenten van het vak ‘Criminologische Praktijk: Jeugd en Preventie’ van de KU Leuven (met Annelies Pauwels).

28/11/2023

- **Presentatie 'Vuurwapengeweld in de huiselijke sfeer'** op de Studiedag Politeia (met Astrid De Schutter).

29/11/2023

- **Presentatie 'Hoe buig je polarisatie om in leerkansen?'** tijdens het seminarie 'Klimaateducatie in het hoger onderwijs' (met Maarten Van Alstein).

30/11/2023

- **Gastcollege 'Recente trends in gewelddadig extremisme en terrorisme in West-Europa'** voor studenten van het vak 'Terrorism, organised crime and corporate crime' aan de faculteit Rechtsgeleerdheid van de KU Leuven (met Annelies Pauwels).

1/12/2023

- **Workshop 'Wapenexport, gepaste zorgvuldigheid en aansprakelijkheid van bedrijven'** aan de Universiteit van Utrecht (met Diederik Cops).

4/12/2023

- **Lezing 'Omgaan met controversie, polarisatie en radicalisering'** in het kader van een professionaliseringstraject van de Odisee Hogeschool (met Annelies Pauwels & Maarten Van Alstein).

5/12/2023

- **Paneldiscussie 'De oorlog in Oekraïne en de toekomst van wapenbeheersing in Europa'** tijdens de conferentie van het EU Non Proliferation and Disarmament Consortium (met Nils Duquet).

6/12/2023

- **Webinar 'Building and Sustaining Effective Think Tank Networks'** in samenwerking met Think Tank Lab (met Nils Duquet).

11/12/2023

- **Panelgesprek over 'Hoe kunnen we als student en medewerker omgaan met de escalatie in het Midden-Oosten'** aan de HOGENT (met Maarten Van Alstein).

14/12/2023

- **Lezing 'Het einde van vrede?'** op de teamdag van de eerstelijnsmedewerkers van het Agentschap Integratie en Inburgering Oost-Vlaanderen (met Maarten Van Alstein).

PUBLICATIES EN ADVIEZEN VAN HET VLAAMS VREDESINSTITUUT

Integraal te downloaden via
www.vlaamsvredesinstituut.eu

23/01/2023

Cumulative extremism: Behind the scenes of toxic us-versus-them dynamics

Annelies Pauwels

Engelse vertaling van een Nederlandstalige analyse over het proces waarbij verschillende vormen van extremisme interageren en mekaar versterken.

21/03/2023

Dual-use: goederen en technologieën – Vlaamse buitenlandse handel & controle tussen 2013 en 2022

Diederik Cops

Deze analyse bespreekt de aard en omvang van de Vlaamse vergunde en geweigerde *dualuse*-uitvoer (en evoluties daarin) in de periode 2013 – 2022.

02/05/2023

Vlaanderen en vrede in buitenlands beleid: Kansen grijpen in turbulente tijden

Nils Duquet, Tim Haesebrouck & Maarten Van Alstein (red.)

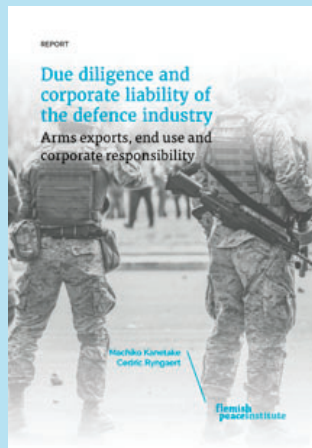
Een rapport met een concreet denkkader om een buitenlandbeleid vorm te geven waarin vrede, samen met mensenrechten en veiligheid, richtinggevend wordt.

02/05/2023

Vlaanderen en vrede in het buitenlands beleid

Het Vlaams Vredesinstituut wil dat Vlaanderen slapende bevoegdheden wakker maakt om zijn buitenlands beleid in de toekomst nadrukkelijk op vrede te richten. In een advies reikt het daarvoor concrete pistes aan.

10/05/2023

Due diligence and corporate liability of the defence industry: Arms exports, end use and corporate responsibility

Machiko Kanetake, Cedric Ryngaert

Een rapport vol nieuwe elementen voor de discussie over gepaste zorgvuldigheid en aansprakelijkheid bij defensiebedrijven als een manier om de schadelijke gevolgen van militaire export te voorkomen en te beperken.

28/06/2023

Wapenexport & due diligence: gepaste zorgvuldigheid, eindgebruik en de defensiesector

Diederik Cops & Lauren Kenis

Nederlandstalige analyse die de conclusies uit bovenstaand rapport vertaalt naar de context van Vlaanderen, België en Europa.

29/06/2023

Memorandum: 2024 en verder

Het Vlaams Vredesinstituut wil met dit memorandum politici en beleidsmakers, in de aanloop naar maar ook na de verkiezingen van 2024, de nodige wetenschappelijk onderbouwde richtingaanwijzers aanreiken. Daarvoor putten we uit de adviezen van onze raad van bestuur.

01/07/2023

Lessenpakket Nobelprijs voor de Vrede

Kant-en-klaar lessenpakket voor leerkrachten of workshopgevers. Het lessenpakket – dat bestaat uit een leerlingen- en leerkrachtenbundel – sluit aan bij een heel aantal nieuwe eindtermen en dit zowel in de doorstroom-, arbeidsmarkt- of dubbele finaliteit.

24/08/2023

Technologies to counter the diversion of small arms and light weapons, and components of conventional weapons

Sarah Grand-Clément, Diederik Cops

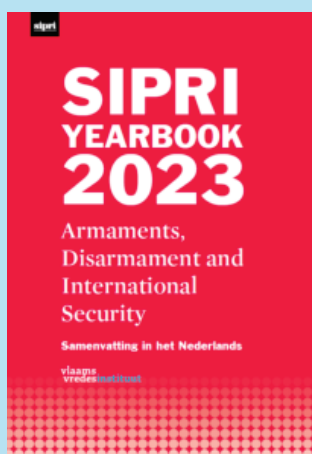

Een eerste analyse binnen Project D-TECT, een samenwerking tussen UNIDIR (VN-Onderzoeksinstituut voor Ontwapeningsvraagstukken) en het Vlaams Vredesinstituut als bijdrage tot een nieuw internationaal kader om afwending van wapens en wapenonderdelen te voorkomen.

27/09/2023

SIPRI Yearbook 2023 – Samenvatting in het Nederlands

(Vertaling door het Vlaams Vredesinstituut)

Het SIPRI Yearbook is een naslagwerk voor de wereldwijde trends inzake vrede en veiligheid. Het Vlaams Vredesinstituut publiceert ook in 2023 de officiële Nederlandstalige samenvatting van het bekende jaarboek van het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI).

24/10/2023

Vlaamse buitenlandse wapenhandel in 2022

Diederik Cops

Deze analyse geeft een overzicht van de belangrijkste tendensen in de handel in militair materieel vanuit, naar en door Vlaanderen in 2022.

24/10/2023

Advies bij het jaarlijkse verslag van de Vlaamse regering aan het Vlaams Parlement over de verstrekte en geweigerde vergunningen voor wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik dienstig materieel en daaraan verbonden technologie

Het Vlaams Vredesinstituut geeft een advies bij de cijfers uit het Jaarverslag Wapenhandel 2022 van de Vlaamse Regering. Onder Europese druk en onder het mom van veiligheid en economische opportuniteiten dreigen in Vlaanderen immers belangrijke toetsstenen zoals mensenrechten, conflictpreventie en vrede ondergesneeuwd te raken. Vlaanderen kan belangrijke regelgevende stappen zetten, bijvoorbeeld door het toepassingsgebied van het Vlaams Wapenhandeldecreet aan te passen en de bestaande, Vlaamse interpretatie van de bepaling 'onderdelen specifiek aangepast of ontwikkeld voor militair gebruik' in lijn te brengen met de praktijken in andere Europese landen.

24/10/2023

European Defence Cooperation: Relevance and challenges for national arms export control policies

Diederik Cops & Sophie Timmermans

Analyse van de toenemende, Europese defensiesamenwerking.

07/11/2023

The nexus between drug markets and gun violence in the European Union

Astrid De Schutter, Nils Duquet

Op vraag van het Europees Waarnemingscentrum voor drugs en drugsverslaving (EMCDDA) maakte het Vredesinstituut een analyse van het verband tussen drughandel en wapengeweld waarin ook de centrale rol van de Antwerpse en Rotterdamse havens naar voren komt.

16/11/2023

Groepsgeweld: de publieke ruimte onder vuur?

Annelies Pauwels

Het Vlaams Vredesinstituut bevroeg voor dit rapport de korpschefs van de Vlaamse en Brusselse politiezones en sprak met bevoorrechte getuigen. Zij ervaren een stevige toename in geweld tegen beroepen van algemeen belang. Maar ook geweld door jongerengroepen, hooliganisme en geweld door georganiseerde misdaadgroepen zit volgens de respondenten in de lift.

GUNVIOLENCE.EU

07/12/2023

Criminal gun violence in the European Union

Astrid De Schutter

Een Engelstalige analyse van crimineel wapengeweld in het kader van het Europees project INSIGHT met aandacht voor de overlap tussen drugs- en bendegeweld en gewapende overvallen, allen gefaciliteerd door het gebruik van vuurwapens.

07/12/2023

Family gun violence in the European Union

Astrid De Schutter

In het kader van Project INSIGHT geeft dit rapport een overzicht van familiaal vuurwapengeweld in de EU. Dat blijkt een complex en veelzijdig fenomeen, dat gekenmerkt wordt door een onevenredig groot aantal slachtoffers onder vrouwen.

Naast het schrijven van de 2 bovenstaande rapporten in het kader van het Europese Project INSIGHT coördineerde het Vlaams Vredesinstituut ook de redactie van 6 andere onderzoeksrapporten over de meest recente Europese tendensen op het vlak van gebruikte types wapens, dodelijk en niet-dodelijk vuurwapengeweld, gendergerelateerd vuurwapengeweld, druggerelateerd vuurwapengeweld en de trafiek in zelfgemaakte vuurwapens (via 3D-printen of ombouwen) en munitie.

Alle rapporten werden gepubliceerd op het online kennisportaal Gunviolence.eu dat het Vlaams Vredesinstituut coördineerde. Centraal op dit platform staat een online monitor die bijzonder actuele informatie verzamelt omtrent vuurwapenincidenten in de 27 EU-lidstaten. Gebaseerd op media-rapportage van meer dan 350 lokale nieuwsbronnen en aangedreven door artificiële intelligentie technologie – de monitor gebruikt Machine Learning (ML) and Large Language Models (LLMs) – identificeert en analyseert de monitor permanent relevante vuurwapenincidenten.

20/12/2023

Leren over Oorlog, Conflict en Vrede – Gids voor de Praktijk (Herziene Editie)

Maarten Van Alstein

Nadat een eerste versie van nieuwe onderwijsdoelen in 2022 door het Grondwettelijk Hof vernietigd werden, keurde het Vlaams Parlement in 2023 voor de tweede en de derde graad nieuwe eindtermen goed. Onderzoeker Maarten Van Alstein analyseert in dit rapport de nieuwe decretaal vastgelegde onderwijsdoelen.

EXTERNE BIJDRAGEN VAN ONZE ONDERZOEKERS

Cops, D.; Timmermans, S. (2023), **Controlling the transit of controlled military items in Europe**. In WorldECR, The journal of export controls and sanctions. Jan. – Feb. 2023.

Duquet, N. (2023), **Waar is het debat over de aankoop van nieuwe gevechtsvliegtuigen?** In De Standaard, 23 juni 2023.

Duquet, N. (2023), **Hoe serieus neemt Vlaanderen het eigen Israël-beleid?** In De Morgen, 18 december 2023.

Selleslach, M. (2023), **Hoe Vlaanderen kan bouwen aan vrede in tijden van oorlog**. Gepubliceerd op Unesco Platform Vlaanderen, Juli 2023.

Selleslach, M. (2023), **Vrede maken we samen**. Gepubliceerd op Mo.be, 8 September 2023.

Selleslach, M. (2023), **De kracht van een wapperende vredesvlag**. Gepubliceerd op Mo.be, 22 September 2023.

Van Alstein, M. (2023), **'Klassenstrijd: vaardig omgaan met conflict en polarisering in de klas'**. In Welwijs, 2023, jaargang 34, nr. 1.

Van Alstein, M. (2023), **'Wil, een film van Tim Mielants'**. In Getuigen tussen geschiedenis en herinnering, nr. 137, p. 5-8.

Evaluatierapport van de wetenschappelijke raad 2023

FEBRUARI 2024

De wetenschappelijke raad evalueert de kwaliteit van het onderzoek van het Vlaams Vredesinstituut en geeft de raad van bestuur en het wetenschappelijk secretariaat advies over belangrijke trends in het onderzoek naar vrede en veiligheid. In zijn evaluatie van de kwaliteit van het onderzoek van het Vredesinstituut kijkt de wetenschappelijke raad hoofdzakelijk naar de publicaties die het instituut in eigen beheer uitbrengt.

De procedure voor de evaluatie van onderzoekspublicaties door leden van de wetenschappelijke raad is in 2023 iets verder uitgewerkt in een document getiteld *Proposal for a differentiated review procedure by the Scientific Council*. Het doel van deze notie, die in maart 2023 door leden van de raad werd aangenomen, is om de aard en timing van de beoordelingen door de leden van de raad beter te laten aansluiten bij de behoeften van de onderzoekers en bij de verschillen tussen typen rapportages. Dat betekent dat in sommige gevallen leden van de wetenschappelijke raad in gesprek gaan met onderzoekers bij de opzet en uitwerking van hun onderzoeksplannen, suggesties doen voor de verdere uitwerking van argumenten en thema's en ook redactionele suggesties doen om de boodschap beter te laten overkomen. In andere gevallen richt de beoordeling zich primair op het waarderen van het eindresultaat. Het verhelderen van de verschillende typen onderzoeksrapporten vergroot de mogelijkheden voor de wetenschappelijke adviesraad om zinvol betrokken te zijn bij de kwaliteitsborging van het instituut. De eerste ervaringen opgedaan in 2023 zijn positief.

De raad volgde ook afgelopen jaar met belangstelling de talrijke activiteiten van het instituut. Het instituut heeft in 2023 wederom veel verschillende activiteiten ontwikkeld om de bevindingen uit het onderzoek onder de aandacht brengen. In 2023 gaven de directeur en onderzoekers van het instituut verschillende toelichtingen aan parlementaire lichamen, zowel de commissie Buitenlands Beleid van het Vlaams Parlement als de commissie Buitenlandse Betrekkingen van het Federaal Parlement. Op deze manier werd invulling gegeven aan één van de primaire taken van het instituut, namelijk het voeden van de politieke oordeelsvorming met relevante, wetenschappelijk verworven inzichten. Daarnaast werd rond het thema 'Gepaste zorgvuldigheid' een panel georganiseerd waarin experts discussieerden over nieuwe regels en praktijken om mogelijkheden tot misbruik van kennis en technologie te beperken in de defensiesector.

Voor een bredere publiek waren met name het *Nobelprijstraject van het Vlaams Vredesinstituut* (gericht op scholen), de *Dag van de Vrede* en de *Elfnovemberlezing* door Stefan Hertmans waardevol. Het internationale publiek, ten slotte, werd gevonden met een belangrijke conferentie in mei 2023 over een nieuwe agenda voor onderzoek en beleid in tijden van conflict. Het Vlaams Vredesinstituut nam het voortouw in samenwerking met Tampere Peace Research Institute, Post-Conflict Research Center Sarajevo, Peace Research Center Praag en Peace Research Institute Oslo. In december vond bovendien de grote afsluitende conferentie van het internationale project INSIGHT plaats met als thema vuurwapengeweld in de EU.

Naar het oordeel van de wetenschappelijke raad is het instituut er in 2023 wederom in geslaagd is om een goede balans te vinden in de verschillende voorlichtings- en disseminatie-activiteiten en daarmee verschillende publieken te bereiken. Wel valt op dat waar in 2022 nog werd ingezet op webinars (voortbouwend op de in de Corona periode opgedane ervaringen en expertise met de organisatie van online evenementen) het instituut in 2023 weer meer voor fysieke aanwezigheid heeft geopteerd.

Net als de voorgaande jaren structureert de wetenschappelijke raad zijn beoordeling van de kwaliteit van het onderzoek op basis van de thematische onderzoeksdomeinen waarbinnen het Vredesinstituut werk verricht.

Wapens, vrede en geweld

Het eerder genoemde panel voor experts werd georganiseerd naar aanleiding van de publicatie van het onderzoeksrapport *Due diligence and corporate liability of the defence industry: Arms exports, end use and corporate responsibility* (door Machiko Kanetake en Cedric Ryngaert). Het rapport voedde de discussie over ‘gepaste zorgvuldigheid’ (*due diligence*) en aansprakelijkheid bij defensiebedrijven als een manier om de schadelijke gevolgen van militaire export te voorkomen en te beperken. De beoordelaar vond het rapport goed geschreven, interessant en solide. Zij vroeg zich wel af of hoe de discussie over ‘nieuwe regels’ zich verhield tot de bestaande zorgvuldigheidsverplichtingen voor de uitvoer van militaire producten, zoals in het geval van sancties of producten voor tweërlei gebruik (*dual use*). Een andere belangrijke en actuele publicatie (zeker gezien de internationale ontwikkelingen en het verloop van de oorlog in Oekraïne en in Gaza) werd verzorgd door Diederik Cops en was getiteld *European Defence Cooperation: Relevance and challenges for national arms export control policies*. Het rapport geeft een grondige analyse van de toenemende Europese defensiesamenwerking gebaseerd op een breed scala aan primaire en secundaire bronnen. Naar het oordeel van de beoordelaar was het een uitstekende analyse en werden er ook goede suggesties gedaan om de uitdagingen aan te gaan.

Het Vlaams Vredesinstituut heeft in de afgelopen jaren een sterke reputatie opgebouwd wanneer het gaat om het onderzoeken en monitoren van het bezit van en de handel in

(vuur)wapens in Europa. Door deelname aan verschillende internationale onderzoeken en door het onderzoek steeds verder te verbreden naar de maatschappelijke gevolgen van het bezit en gebruik van vuurwapens is de relevantie van dit onderzoek verder toegenomen. Dat bleek ook uit de activiteiten en publicaties in 2023 waaronder *Technologies to counter the diversion of small arms and light weapons, and components of conventional weapons* (door Sarah Grand-Clément, Diederik Cops) en ook de periodieke rapportage van Diederik Cops over de Vlaamse buitenlandse wapenhandel in 2022. Veel waardering was er ook vanuit de wetenschappelijke raad voor het rapport over *The nexus between drug markets and gun violence in the European Union* (door Astrid De Schutter en Nils Duquet). Deze studie die werd gedaan op aanvraag van het Europees Monitoring Centrum voor Drugs en Drugsverslaving analyseerde het verband tussen drughandel en wapengeweld waarin ook de centrale rol van de Antwerpse en Rotterdamse havens naar voren komt.

Een belangrijk internationaal project dat werd gefinancierd door de Europese Commissie en gecoördineerd door het Vlaams Vredesinstituut is het Europese Project INSIGHT. Het instituut droeg in het kader hiervan bij aan verschillende onderzoeksrapporten over de meest recente Europese tendensen op het vlak van gebruikte types wapens, dodelijk en niet-dodelijk vuurwapengeweld, gendergerelateerd vuurwapengeweld, druggerelateerd vuurwapengeweld en de trafiek in zelfgemaakte vuurwapens. In december 2023 verschenen twee rapporten geschreven door Astrid De Schutter. Het rapport *Criminal gun violence in the European Union* onderzocht crimineel wapengeweld met aandacht voor de overlap tussen drugs- en bendegeweld en gewapende overvallen, allen gefaciliteerd door het gebruik van vuurwapens. Het rapport *Family gun violence in the European Union* van dezelfde auteur bood een overzicht van familiaal vuurwapengeweld in de EU. Dat laatste blijkt een complex en veelzijdig fenomeen, dat gekenmerkt wordt door een onevenredig groot aantal slachtoffers onder vrouwen. In het kader van INSIGHT werd door het instituut bovendien een online kennisportaal www.gunviolence.eu opgezet waarop onder meer een online monitor te vinden is die bijzonder actuele informatie verzamelt omtrent vuurwapenincidenten in de 27 EU-lidstaten. De monitor identificeert en analyseert permanent relevante vuurwapenincidenten gebaseerd op media-rapportage van meer dan 350 lokale nieuwsbronnen en aangedreven door artificiële intelligentie technologie – de monitor gebruikt Machine Learning (ML) and Large Language Models (LLMs). Naar het oordeel van de wetenschappelijke raad leverde het instituut hiermee een belangwekkende bijdrage aan de versterking van de informatie en monitoring van vuurwapengeweld in Europa.

Conflict, vrede en samenleving

De adviesraad is positief over de publicatie van Engelse vertalingen van belangrijke onderzoeksrapporten omdat dit bijdraagt aan de zichtbaarheid van het instituut en de bevindingen ook in een breder, internationaal perspectief plaatst. In 2023 was dit bijvoorbeeld het geval met de verschijning van een Engelse vertaling van het rapport over

Cumulatief Extremisme (door Annelies Pauwels). In deze onderzoekscluster verschenen ook nieuwe onderzoeksrapporten, waaronder het rapport *Groepsgeweld: de publieke ruimte onder vuur?* (door Annelies Pauwels) dat gebaseerd is op interviews met de korpschefs van de Vlaamse en Brusselse politiezones en andere bevoorrechte getuigen. Uit deze interviews kwam een beeld naar voren van toegenomen geweld tegen beroepen van algemeen belang. Maar ook geweld door jongerengroepen, hooliganisme en geweld door georganiseerde misdaadgroepen zit volgens de respondenten in de lift. Naar het oordeel van de beoordelaar van de wetenschappelijk raad was het een systematisch uitgevoerd onderzoek waarvan in een helder gestructureerd en zeer prettig leesbaar rapport verslag werd gedaan. De beoordelaar had wel een meer principiële vraag ten aanzien van het gebruik van de politie als bron. Het is weliswaar zo dat de politie directe ervaring heeft met groepsgeweld, maar hetzelfde kan gezegd worden over andere brongroepen. Bovendien staat de politie 'als bron' misschien wel het minst open voor de kritische benadering van de discussie over 'groepsgeweld' waar in de inleiding van het rapport naar wordt verwezen. De beoordelaar stelde dat de methodologische keuze voor interviews met de korpschefs in alle opzichten een goede was, maar spoorde de onderzoeker aan om verder te reflecteren over de motieven voor deze keuze en niet voor andere soorten bronnen.

In 2023 verscheen ook een herziene editie van de publicatie *Leren over Oorlog, Conflict en Vrede – Gids voor de Praktijk* (door Maarten Van Alstein). Nadat een eerste versie van nieuwe onderwijsdoelen in 2022 door het Grondwettelijk Hof vernietigd werd, keurde het Vlaams Parlement in 2023 voor de tweede en de derde graad nieuwe eindtermen goed. Maarten Van Alstein analyseerde in dit rapport de nieuwe decretaal vastgelegde onderwijsdoelen. Naar het oordeel van de beoordelaar van de wetenschappelijke raad waren het literatuuroverzicht over vredeseducatie en de identificatie van matches tussen eindtermen en vredeseducatie overtuigend en toegankelijk verwoord. De didactische suggesties in het rapport waren volgens de beoordelaar nuttig en breed; de suggesties waren zeker geen 'kant-en-klare instructies' maar veeleer richtingwijzers waarmee onderwijsprofessionals nog aan de slag moeten. Dit is ook passend voor de meer bespiegelende aard van de publicatie die ruimte laat aan docenten en onderwijsprofessionals om invulling te geven aan het onderwijs. Wel suggereerde de beoordelaar om te wijzen op de mogelijkheid om vredeseducatie in het pedagogische project van onderwijskoepels of scholengroepen op te nemen en niet enkel in de lespraktijk van leerkrachten of leerkrachtenteams. Het vernietigen en afslanken van de eindtermen is nu net gebeurd met dat argument: niet enkel de autonomie van de leerkrachten maar ook de pedagogische projecten moeten de vrijheid van onderwijs voldoende kunnen invullen en daar hoort ook de mogelijkheid om vredeseducatie een prominenter plaats te geven bij.

Vredesgericht buitenlands beleid

In de loop van 2022 werd door het Vredesinstituut een nieuw onderzoek opgestart onder de titel *Vrede en Buitenlands Beleid* en in 2023 verscheen een cruciale publicatie in dit verband: *Vlaanderen en vrede in buitenlands beleid: Kansen grijpen in turbulente tijden* (Nils Duquet, Tim Haesebrouck & Maarten Van Alstein). Zowel in de huidige internationale context als in de politiek-institutionele context van de Vlaamse overheid en het Vlaams Vredesinstituut is dit een uiterst relevant onderzoek. De benadering, waarbij het vredesgehalte van het buitenlands beleid van andere Europese regio's en staten, die grosso modo van de grootteorde van Vlaanderen zijn, systematisch in kaart gebracht wordt, waarna die bevindingen worden getoetst aan een gelijkaardige oefening wat het Vlaamse buitenlands beleid betreft, is goed gekozen en leidt tot een relevante uitkomst. De keuze om geen concrete aanbevelingen te formuleren, maar veeleer lessen te trekken en vensters te openen die adviezen of politieke beslissingen door anderen helpen faciliteren, versterkt nog het potentieel van dit onderzoek. De beoordelaar merkte wel op dat de dynamiek tussen bestuursniveaus (tussen regio en staat, maar ook met internationale of lokale bestuursniveaus) in dit onderzoek onderbelicht blijft en dat het de relevantie van het onderzoek nog zou verhogen als die verhoudingen systematisch in rekening gebracht zouden zijn. Zeker voor regio's – zelfs hybride regio's zoals Vlaanderen, die “soeverein” en internationaal bevoegd zijn in de haar toegekende domeinen – hangen de mogelijkheden om zich op een bepaalde invulling van buitenlands beleid te kunnen profileren mede af van de keuzes die het centrale/federale niveau maakt en van de vraag of men die keuzes wil versterken, aanvullen of zich ertegen afzetten.

Concluderend was volgens de wetenschappelijke adviesraad het onderzoek uitgevoerd door het team van onderzoekers dat verbonden is aan het instituut actueel, omvangrijk en van uitstekende kwaliteit.

Directeur

Nils Duquet

Onderzoekers

Diederik Cops

Astrid De Schutter

John Pearson (sinds februari 2023)

Annelies Pauwels

Merel Selleslach (sinds april 2023)

Maarten Van Alstein

Communicatieverantwoordelijke

Wouter Claes

Office managers

Margarida Ferro

Micky Ryckaert

Stagiairs

Lauren Kenis

Helena Maldonado

Philip Wilke

Analisa Guarise

Simon Neyens

Marta Durin

Katerina Ampela

Raad van Bestuur

Jan Boulogne

Naima Charkaoui

Annemie Charlier

Axel Delvoie

Stefanie De Bock

Kristin De Winter

em. Prof. Dr. Luc De Vos

Johan Guldix

Ward Kennes

Prof. Dr. Ann Pauwels

Jan Peumans (Voorzitter)

Ria van Peer

Jan Van Puyvelde

Filip Reyniers (Ondervoorzitter)

Prof. Dr. Dirk Rohtus

Prof. Dr. Tom Sauer

Merel Selleslach (tot april 2023)

Prof. Dr. Heleen Touquet

Dr. Wim Vandewiele (sinds juni 2023)

Peter Wouters

Wetenschappelijke Raad

Dr. Sibylle Bauer

Prof. Dr. Sven Biscop

Prof. Dr. J. Peter Burgess

Dr. Geert Castryck

Prof. Dr. Keith Krause

Dr. Marcel Maussen (voorzitter)

Prof. Dr. Letizia Paoli

Prof. Dr. Ismee Tames

©fotografie
Portretfoto's: Dieter Telemans
Foto pag. 10: Stefan De Wilde
Teamfoto: Annelien Geenen (Medialife)
(Onderzoeker John Pearson
ontbreekt op deze foto).
Vormgeving: artoos group
ISBN nummer: 9789464074284
©Vlaams Vredesinstituut

**vlaams
vredes**instituut

Leuvenseweg 86, 1000 Brussel
tel. +32 2 552 45 91
vredesinstituut@vlaamsparlament.be
www.vlaamsvredesinstituut.eu

[@vredesinstituut](https://twitter.com/vredesinstituut)
[f /vlaamsvredesinstituut](https://facebook.com/vlaamsvredesinstituut)
[in /company/flemish-peace-institute](https://linkedin.com/company/flemish-peace-institute)

vlaams
vredesinstituut

Het Vlaams Vredesinstituut is een onafhankelijk instituut
voor vredesonderzoek bij het Vlaams Parlement